

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดย

นางพรไพไล วรรณสัมผัส

และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สิงหาคม 2555

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คณะผู้วิจัย

1. นางพรพิไล วรรณสัมผัส	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นางสมกิจ ลาภวงศ์	ทีมวิจัย
3. นางอุดมลักษณ์ พันธุ์เลิศ	ทีมวิจัย
4. นางชัยณัฐรศ สุนทรา	ทีมวิจัย
5. นางแคทริยา บุญทศ	ทีมวิจัย
6. นางสาวดวงพร ศิริจันทร์	ทีมวิจัย
7. นางณัฐพร บุญบรรลุ	ทีมวิจัย
8. นางรุ่งลัดดา ไพโรใหม่	ทีมวิจัย
9. นางเกสร แสนจันทร์	ทีมวิจัย
10. นางชญาณี ปรีกษาการ	ทีมวิจัย
11. นางญาดา หุตาศัย	ทีมวิจัย
12. นางทองสุข แก้วทอง	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน สังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก 2) เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มีผลต่อการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีคำถามการวิจัยคือการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาได้แก่ 1) หญิงตั้งครรภ์ จำนวน 10 คน อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.ทุ่งนางโกล จำนวน 4 คน รพ.สต.หนองหิน จำนวน 3 คน รพ.สต.หนองหอย จำนวน 3 คน 2) เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และผู้ปกครอง จำนวน 60 ครอบครัว อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.ทุ่งนางโกล จำนวน 20 คน รพ.สต.หนองหิน จำนวน 20 คน รพ.สต.หนองหอย จำนวน 20 คน การศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม การซักถามรายบุคคล การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกเทป การจดบันทึก และการสังเกตในขณะจัดกระบวนการเรียนรู้

ผลการศึกษามีดังนี้

ครอบครัวมีส่วนสำคัญที่สุด ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการส่งเสริมการอ่าน ส่วนบทบาทชุมชนและสังคม ยังเป็นเรื่องใหม่ การส่งเสริมจึงยังค่อนข้างน้อย แต่การเริ่มต้นส่งเสริมในระดับครอบครัวคงจะเป็นจุดเริ่มที่จะส่งผลให้ชุมชน สังคมเห็นความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการและการอ่านของเด็กในอนาคต จากการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การส่งเสริมการอ่านมีผลต่อพัฒนาการเด็กจริง แต่พัฒนาการเด็กที่เกิดจากการส่งเสริมการอ่านที่เห็นได้เด่นชัด ได้แก่ พัฒนาการด้านสติปัญญา ตัวชี้วัดที่จะสามารถนำไปประเมินพัฒนาการเด็กจากการส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ ความจำที่ดี มีสมาธิมากขึ้น มีทักษะการสื่อสารและการสื่อภาษาที่ดี

การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากกระบวนการศึกษา ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด โดยชุมชนได้มีโอกาสได้เรียนรู้และร่วมปฏิบัติจริงด้วยตัวเอง เห็นการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการของเด็กที่เกิดจากกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง สามารถถ่ายทอดเรื่องราวแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายต่อชุมชนอื่น และอยากจะปฏิบัติต่อไปให้ต่อเนื่อง และยั่งยืนโดยชุมชนเอง

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้รับความกรุณา นายชำนาญ มาลัย สาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธรที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งได้ให้คำปรึกษาแนะนำการวิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ ปราชญ์ชาวบ้านทุ่งนางโกล ที่ได้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ทีมวิจัย และกลุ่มเป้าหมาย เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งนางโกล หนองหิน และหนองหอย ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ในการจัดกิจกรรมในกระบวนการดำเนินการวิจัย

ขอบคุณผู้นำชุมชนตำบลทุ่งนางโกล หนองหิน เชื่องคำ ที่ได้ให้ความสะดวก ความช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของเอกสารฉบับนี้ ทีมวิจัยขอมอบให้เป็นเครื่องบูชาและระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ทีมวิจัย

สิงหาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมา	1
วัตถุประสงค์	4
คำถามการวิจัย	5
นิยามคำศัพท์	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน	8
พัฒนาการเด็ก	14
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่าน	16
การส่งเสริมการอ่าน	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การเตรียมการก่อนการวิจัย	24
การดำเนินงานวิจัย	27
การวิเคราะห์ข้อมูล	30
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
บริบทชุมชน สังคม และครอบครัว	31
บริบทครอบครัว ชุมชน สังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก	36
บริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มีผลต่อการส่งเสริม	
การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง	37
การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่าน	41
ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	
และการส่งเสริมการอ่าน	45
ตัวชี้วัดด้านพัฒนาการเด็กจากการอ่านแบบมีส่วนร่วม	46
บทเรียนที่ได้จากการดำเนินการวิจัย	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ	49
บทเรียนนักวิจัย	50
ปัญหาอุปสรรค	51
ข้อเสนอแนะ	51
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก	
รายชื่อทีมวิจัย	55

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
ภาพประกอบที่ 2 แผนที่ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมืองขุขันธ์	31
ภาพประกอบที่ 3 แผนที่ตำบลหนองหิน	33
ภาพประกอบที่ 4 แผนที่ตำบลเขื่องคำ	35

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมืองยโสธร	32
ตารางที่ 2 จำนวนประชากร ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองยโสธร	34
ตารางที่ 3 จำนวนประชากร พื้นที่รับผิดชอบ รพ.สต.หนองหอย	36

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ระยะทารกอยู่ในครรภ์ และต่อเนื่องไปตลอดชีวิต พัฒนาการของเด็ก เป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง ซึ่งจะเกิดขึ้นกับเด็กในทุกๆ ด้าน นับตั้งแต่ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ลักษณะพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน แต่จะมีลักษณะไปทิศทางเดียวกัน โดยเด็กแต่ละคนจะมีพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของพัฒนาการแต่ละด้าน ทั้งนี้พันธุกรรมจะเป็นตัวกำหนดขีดความสามารถหรือแนวโน้มของพัฒนาการ ส่วนสภาพแวดล้อมจะเป็นตัวผลักดันหรือทำให้พัฒนาการนั้นเป็นไปตามที่ต้องการ ในช่วงเด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่มีความสำคัญในการวางรากฐานชีวิตของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นของชีวิต เป็นวัยแห่งพัฒนาการด้านต่าง ๆ

เด็กจะมีพัฒนาการแต่ละด้านเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านภาษา ซึ่งเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่คนเราใช้ในการติดต่อสื่อสารถึงกัน เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจ เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาเพื่อใช้ในการสื่อความหมาย การคิด จินตนาการ การแสดงออก และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเด็กจะต้องมีความพร้อมทางภาษาในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียนไปพร้อม ๆ กันเพราะทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยนั้น มีความสำคัญเท่า ๆ กันทุกด้าน ดังนั้นการฝึกและส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนจึงต้องทำไปเป็นลำดับและมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปตามวัย และวุฒิภาวะของเด็ก

กรอบในการทำงานเรื่องพัฒนาการเด็ก พบว่าเด็กคนหนึ่งต้องผ่านสภาพแวดล้อม 4 ขั้นตอนกว่าจะโต คือ 1) ครอบครัวของตนเองมีคุณภาพและความสามารถที่จะเลี้ยงดูเด็กมากน้อยเพียงใด 2) คลินิกเด็กดีหรือ well baby clinic ตามสถานพยาบาลทุกระดับตั้งแต่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยลงมาถึงสถานอนามัย 3) ศูนย์เด็กปฐมวัยหรือ daycare ในรูปแบบและท้องถิ่นต่างๆ 4) โรงเรียนอนุบาลหรือ elementary school ในรูปแบบและท้องถิ่นต่างๆ สภาพปัญหาปัจจุบันพบว่า เด็ก 0-5 ปี ที่อยู่กับครอบครัวพ่อแม่ไม่มีโอกาสเรียนรู้วิธีการเป็นพ่อแม่ที่ดี พ่อแม่จำนวนมากไม่ให้ความสำคัญของการดูแลลูกด้วยตนเอง ปล่อยปละละเลยให้อยู่กับญาติหรือผู้เลี้ยง สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังด้อยคุณภาพทั้งในด้านการบริหารและการจัดการขาดคุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของเด็ก จิตวิทยาและพัฒนาการของเด็กรวมทั้งการจัดการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

กระบวนการทัศน์และวิธีการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงต้องอาศัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคม และผู้รับผิดชอบในระดับต่างๆ ของประเทศ ร่วมมือกันอบรมเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งต้องช่วยกันปรับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมพัฒนาการของเด็ก การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นอีกวิธีการหนึ่งของความพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก (เยี่ยมลักษณ์ อุดการ, 2546) ได้แก่ ภูมิปัญญารูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว นิทานพื้นบ้านและของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก อาหารและสมุนไพรสำหรับใช้ในการเลี้ยงดูเด็ก คติและความเชื่อ ด้านการเลี้ยงดูเด็ก การละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก เพลงกล่อมเด็กและลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับพัฒนาเด็ก ผลจากการนำหลักสูตรที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คือ ได้กิจกรรมพัฒนาเด็กที่บูรณาการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกที่ดีในท้องถิ่นของตนเอง

กระบวนการเล่นนิทาน อ่านหนังสือ เป็นกระบวนการที่ง่าย ประหยัด และทรงพลังที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนาเด็ก สามารถทำได้ตั้งแต่ตั้งครรภ์ และเมื่อคลอดก็สามารเล่นนิทานให้ลูกฟังได้ไม่จำกัดอายุ เป็นเครื่องมือเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับเด็กให้แน่นแฟ้น เป็นสื่อกลางที่จะส่งผ่านความรักความอบอุ่นให้ลูกน้อยได้สัมผัส ในแวดวงวิชาการยอมรับกันว่านิทานเป็นทั้งโลกของ ภาษา โลกของจินตนาการ โดยปกติแล้วเซลล์สมองแต่ละเซลล์ จะเชื่อมต่อกันเมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม หรือได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม การเล่นนิทานเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถกระตุ้นเส้นประสาทในสมองเด็กให้แตกแขนงเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายได้อย่างมาก และยังส่งผลต่อความฉลาดทางด้านสติปัญญา พบว่าเด็กปัญญาอ่อนระดับปานกลางซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีข้อจำกัดในการเรียนรู้สามารถพัฒนาการเรียนรู้ให้เร็วขึ้นได้ด้วยนิทาน (หัตยา คำรงผล, 2551)

จากการศึกษางานวิจัย โครงการ “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” (นรรธฐิยา ผลขาว, 2552) เสนอให้เห็น “พลังแห่งการอ่าน” ที่เกิดขึ้นต่อเด็ก ผู้ปกครอง ครอบครัว และชุมชน ผลต่อเด็กมี 3 ด้านคือ ในด้านความเก่ง ความจำ การแสดงออก การสื่อสาร มีพัฒนาการทางภาษาที่ดี เด็กจะช่างซัก ช่างถาม มีความอยากรู้อยากเห็น การจำแนกลักษณะของวัตถุ สี การเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อมัดเล็กมีพัฒนาการที่ดี ในด้านความดี พบว่า เด็กบางคนมีพฤติกรรมที่แสดงออกว่ารู้จักเก็บหนังสือให้เป็นระเบียบ รู้จักช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน มีความอดทน รู้จักรอ รู้ดีรู้ชั่ว เด็กมีสมาธิจดจ่อกับเรื่องราวที่ผู้ใหญ่เล่าหรืออ่านให้ฟัง ในด้านความสุข เด็กจะอารมณ์ดี เพลิดเพลินกับเรื่องราวที่น่าสนใจ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง คือ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือทำให้ชวนอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เกิดพฤติกรรมของการดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กมากขึ้น ผลต่อครอบครัว พบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น ใช้เวลาใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น การได้สัมผัสเด็ก การโอบกอดขณะอ่าน ผลต่อชุมชนทำให้เกิด

สังคมแห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องการอ่านหนังสือให้เด็กฟังผลต่อเด็ก เอาหนังสือมาเปลี่ยนกันอ่าน

รูปแบบ และขั้นตอนการส่งเสริมให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้เด็กฟังในงานวิจัยชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง สรุปได้ดังนี้ คือ 1) ชวนผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ 2) เก็บข้อมูลพื้นฐาน 3) จัดหาหนังสือสำหรับเด็กมาให้ผู้ปกครอง 4) ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน เวลาไหนก็ได้ 5) ติดตามและตอบทบทเรียนสม่ำเสมอ และ 6) จัดเวทีสะท้อนบทเรียนแก่ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูศูนย์เด็กและผู้สนใจ เพื่อขยายผล การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (share and learn) ในเรื่องประสบการณ์ และผลของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น ประสบการณ์ของครูพี่เลี้ยงเด็กที่มีวิศิษฐ์แลเด็กที่ดี การใช้ดนตรี เพลงกล่อมลูก การเล่น และการอ่านนิทานเป็นเครื่องมือ เช่นงานวิจัยดังกล่าวแล้วให้นักวิชาการด้านพัฒนาการเด็กเข้าไปสังเกตการณ์และตีความวิศิษฐ์แลเด็กนั้นให้เป็น explicit knowledge (ความรู้แจ้ง) ตามทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงแปรเป็นมาตรฐานหรือการประเมินผล ตีความผลลัพธ์ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวเป็นวิชาการที่เข้าใจได้และปฏิบัติตามได้ รวมทั้งสามารถเผยแพร่ในวงกว้างได้ด้วย

มาตรฐานและตัวชี้วัดเป็นตัวกำหนดที่ใช้อธิบาย เพื่อวัดผลความเปลี่ยนแปลง บ่งชี้ถึงสถานภาพ ใช้วัดเพื่อประเมินผลความสำเร็จ ประเมินความก้าวหน้าของผลการดำเนินงาน มาตรฐานจึงเป็นตัวกำกับ ควบคุมผลที่เกิดขึ้น การใช้ตัวชี้วัดจึงไม่ได้อยู่ที่การสร้างมาตรฐานขึ้นมาเท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการพัฒนามาตรฐานให้มีความเหมาะสม พบว่าแบบประเมินพัฒนาการเด็กปัจจุบันมีอยู่อย่างน้อย 5 ฉบับ คือของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมฯ กรมการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถาบันแห่งชาติเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัว พบว่าแบบประเมินส่วนใหญ่ละเอียดเกินไป อ่านเข้าใจยาก ประเมินมากจนไม่น่าจะทำได้ในชีวิต อีกทั้งการประเมินพัฒนาการเด็กโดยเฉพาะเด็กปฐมวัย ผู้ปกครองควรเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องมีส่วนในการประเมินพัฒนาการลูกของตนเอง

การจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการความรู้ระหว่างผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการอ่าน ผสมผสานกับวิถีแบบชาวบ้านอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยมี บุคลากรด้านสาธารณสุข และผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็ก เข้าไปสังเกตการณ์ และร่วมกันสร้างกระบวนการพัฒนามาตรฐาน หรือพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการเด็กจากการอ่าน น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคม และผู้รับผิดชอบในระดับต่างๆ ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและมีจิตสำนึกที่ดีต่อการสร้างเสริมพัฒนาการของเด็ก และผลการศึกษาจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าว จะเป็นงานวิชาการที่เข้าใจได้และปฏิบัติตามได้ สามารถเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ในระดับนโยบายต่อไป

สถานีนอนามัยบ้านทุ่งนางโอก และสถานีนอนามัยบ้านหนองหิน เป็นพื้นที่ที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นเครือข่ายของโครงการชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง จังหวัดยโสธร เมื่อปี พ.ศ. 2553 ด้วยความสนใจเป็นการส่วนตัวของทีมงาน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีนอนามัยทั้งสองแห่ง และเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธร ซึ่งรับผิดชอบงานพัฒนาวิชาการและการวิจัย จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง โดยจัดกิจกรรมที่สถานีนอนามัย ให้มีมุมอ่านหนังสือ ในคลินิกเด็กดี สนับสนุนหนังสือให้เด็กที่เข้าร่วมโครงการ ได้มีหนังสือแลกเปลี่ยนกันอ่าน และมีกิจกรรมถอดบทเรียนของผู้ปกครองที่ส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

ผลการถอดบทเรียนการส่งเสริมการอ่านของสถานีนอนามัยทั้งสองแห่งพบว่า พ่อแม่ และผู้ปกครองให้ความร่วมมือ และสนใจการอ่านหนังสือให้เด็กฟังเป็นอย่างมาก ภาพสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวปรากฏให้เห็น แม่ ยาย พ่อ หรือ พี่ เป็นผู้อ่านหนังสือให้เด็กฟังอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีแง่มุมต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสุขของทั้งผู้อ่านหนังสือให้เด็กฟัง และตัวเด็กเอง และพัฒนาการของเด็กๆ ที่เกิดจากการอ่านหนังสือ จากการถ่ายทอดความรู้สึกของผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการกล่าวว่า “ไม่เคยคิดว่าแค่การอ่านหนังสือให้ลูกฟังจะให้อะไรมากมายกว่าที่เราคิด เรามีความสุขมากกับการได้อ่านหนังสือให้ลูกฟัง มีความสุขที่เห็นลูกเราหยิบหนังสือมายื่นให้อ่านและเข้ามานั่งดักฟังแม่อ่านหนังสือให้ฟัง หัวเราะชอบใจเวลาแม่อ่านด้วยน้ำเสียงที่แตกต่าง เน้นเสียงขึ้นๆ ลงๆ หรือการใช้ท่าทางประกอบ และลูกก็จะทำตามทำตามแม่ ”

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการส่งเสริมการอ่านที่ผ่านมายังขาดความชัดเจนในกระบวนการทำงาน ทั้งในแง่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก การติดตามส่งเสริมการอ่าน การวัด และการประเมินพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นทีมวิจัยจึงสนใจที่จะใช้กระบวนการวิจัยท้องถิ่น ในการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะมีส่วนสำคัญในการอธิบายถึงคุณค่า และประโยชน์ของการอ่านหนังสือให้เด็กฟังที่มีต่อเด็กในมิติของพัฒนาการ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารเพื่อการขยายผลของการทำงานส่งเสริมการอ่านในจังหวัดยโสธรที่กำลังมีการเคลื่อนตัวไปตามลำดับ รวมถึงนำไปใช้ในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน สังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก
2. เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มีผลต่อการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นอย่างไร

คำถามรอง

1. ข้อมูลพัฒนาการของเด็กรายบุคคลเป็นอย่างไร
2. บริบทครอบครัว ชุมชน สังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างไร
3. บริบทครอบครัว ชุมชน สังคม และสถานการณ์อ่านหนังสือในชุมชนเป็นอย่างไร
4. ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการส่งเสริมการอ่านเป็นอย่างไร
5. ผลของกระบวนการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟังต่อพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างไร
6. ตัวชี้วัดด้านพัฒนาการเด็กจากการอ่านแบบมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร

นิยามศัพท์

1. ตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก หมายถึง ตัวกำหนดที่ใช้อธิบายผลความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดจากกระบวนการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย ภายใต้ขอบเขตพื้นที่ และระยะเวลาในโครงการวิจัย
2. พัฒนาการเด็ก หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องของเด็ก และผู้ปกครอง ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.1) พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทักษะในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อ ความสัมพันธ์ของการรับรู้ที่ดีทางด้านสายตา ด้านการฟัง และการสัมผัส
 - 2.2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก ความรัก ความเมตตา การแสดงออกทางอารมณ์ สีหน้า เช่น อารมณ์ร้ายแรง อารมณ์โกรธ อารมณ์อิจฉา การแสดงความเป็นเจ้าของ การควบคุมตนเอง
 - 2.3) พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความผูกพันกับพ่อแม่ มีความสนใจคนที่อยู่รอบตัว สามารถสื่อความหมายได้ ร่วมมือกับผู้อื่นได้ และรวมถึงมีทักษะในการช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การกิน การนอน การหัดควบคุมขับถ่าย ตลอดจนการทำ ความสะอาดและการแต่งกาย

2.4) พัฒนาการด้านสติปัญญาและภาษา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ภาษา และการสื่อสารภาษา

2.5) ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการอ่านหนังสือของผู้ปกครอง

2.6) ทักษะการอ่านหนังสือของผู้ปกครอง

3. เด็ก หมายถึง เด็กที่เข้าร่วม โครงการจำแนกตามกลุ่มดังนี้

2.1) เด็กในครรภ์ที่มีอายุครรภ์ 6 เดือนขึ้นไป

2.2) เด็กอายุแรกเกิดถึง 1 ปี

2.3) เด็กอายุ 1 ปี ถึง 3 ปี

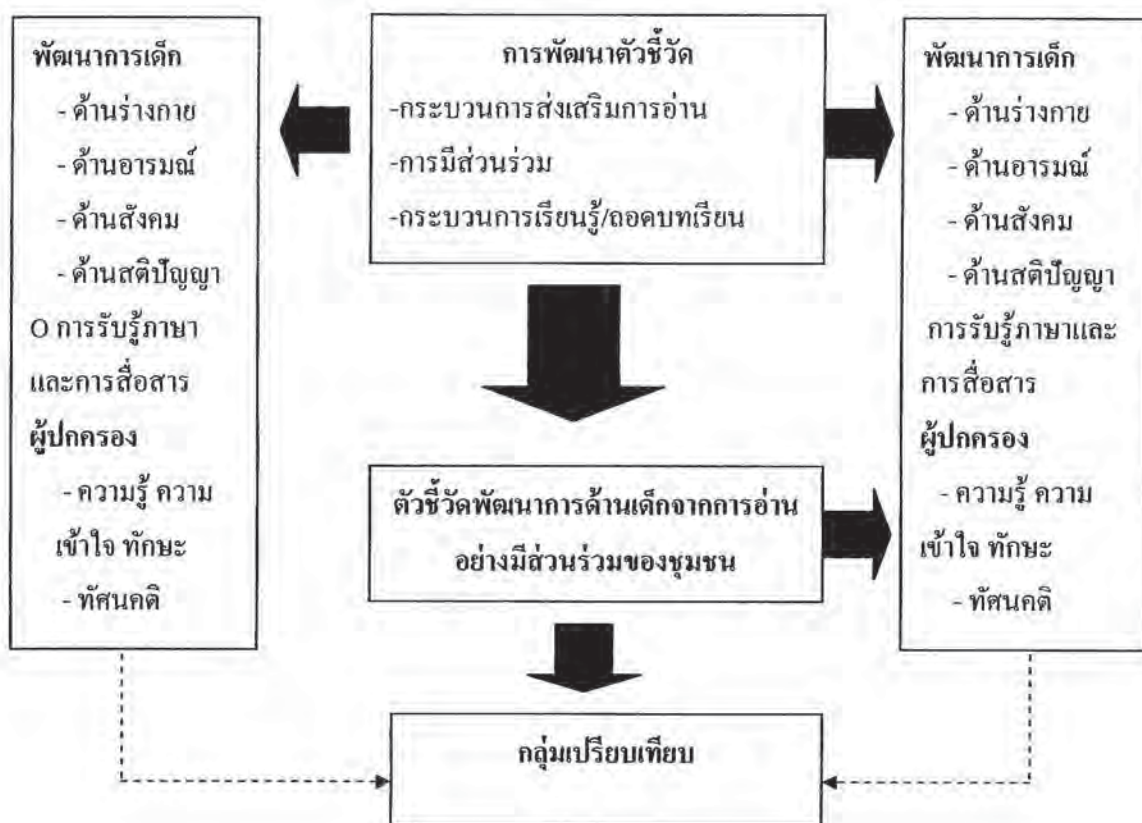
4. กระบวนการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง หมายถึง กิจกรรม และขั้นตอนในการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ประกอบด้วย 1) ชวนผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ 2) เก็บข้อมูลพื้นฐาน 3) จัดหาหนังสือสำหรับเด็กมาให้ผู้ปกครอง 4) ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน เวลาไหนก็ได้ 5) ติดตามและถอดบทเรียนสม่ำเสมอ และ 6) จัดเวทีสะท้อนบทเรียนแก่ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหา องค์ความรู้ ประสบการณ์เดิมในชุมชน ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทีมวิจัยเห็นว่ากระบวนการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง จะส่งผลต่อพัฒนาการเด็ก และ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และ ทักษะการอ่านหนังสือของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ดังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ก่อนดำเนินการ

หลังดำเนินการ

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา วิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ได้ศึกษาทฤษฎี แนวความคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
2. พัฒนาการเด็ก
3. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่าน
4. การส่งเสริมการอ่าน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ความหมายของหนังสือสำหรับเด็ก

"หนังสือสำหรับเด็ก" หรือบางคนอาจเรียกว่า "วรรณกรรมสำหรับเด็ก" หมายความว่าหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กใช้ในการฟัง การอ่าน และการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้และความเพลิดเพลินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินควบคู่กันไป ในรูปแบบที่เรียกว่าสารบันเทิงโดยใช้วิธีเขียน การจัดทำ และรูปเล่มที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถในการอ่านของผู้อ่านหน้าที่หลักของนักเขียนหนังสือเด็ก จึงต้องเขียนให้อ่านง่าย ดึงดูด สนุกสนาน ดำเนินเรื่องเร็ว เนื้อหาน่ารักจนกระทั่งเด็กติดใจในหนังสือเล่มนั้น ซึ่งจะทำให้เด็กอยากอ่านหนังสือเล่มอื่นตามไปด้วย เปรียบเหมือนกับว่าเด็กได้พบขุมทองแล้ว และคงจะได้อะไรบางอย่างจากการอ่านที่สามารถนำไปใช้ในอนาคได้ (โรอัลด์ ดา จากเอกสารเผยแพร่ของ Knopf , นิดดา หงษ์วิวัฒน์ ,2538 , อ่านหนังสือให้ลูกฟัง หนทางแห่งความฉลาดของเด็ก) นั้นหมายความว่าหนังสือสำหรับเด็กจะต้องสร้างความหวัง ช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อมมั่นต่อชีวิตที่ดำรงอยู่ หนังสือเด็กที่ดี ไม่เพียงแต่ทำเรื่องยากให้ง่าย ทำเรื่องจืดชืดแห้งแล้งให้สนุกสนานมีชีวิตชีวาเท่านั้น ยังจะต้องเพิ่มความตื่นตาตื่นใจ ไปในเรื่องอีกมากไม่ว่าเรื่องนั้น ๆ จะเป็นเรื่องจริง หรือเพื่อฝันก็ตาม (วิริยะ สิริสิงห์ ,2547, การสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน)

ความสำคัญในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

พระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ล้วนเปี่ยมด้วยสาระดั่งที่สำคัญ และทรงคุณค่าสูงสุด

เด็กเป็นอันมากมีความรักดีมาแต่กำเนิด จะเรียนจะเล่นจะทำสิ่งใด ก็มุ่งมั่นทำให้ดีเด่น ไม่มีปัญหาอุปสรรคหรือความลำบากยากแค้นใด ๆ จะกีดกันไว้ได้ เด็กเหล่านี้ผู้ใหญ่ควรสนใจ และแผ่เมตตาเกื้อกูลประคับประคองให้เด็กมีโอกาสพัฒนาไปในทางที่ถูกที่ดี ทั้งด้านการศึกษาและจิตใจ เขาจัดได้เจริญเติบโตเป็นคนดีพร้อม และเป็นตัวอย่างแก่เยาวชนทั่วไป (พระบรมราโชวาท พระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือ "วันเด็ก" ประจำปี 2533)

การให้การศึกษาแก่เด็กต้องเริ่มตั้งแต่เกิด ขึ้นต้นก็ต้องสอนให้รู้จักใช้วัยวัยและประสาทส่วนต่าง ๆ ต้องคอยควบคุมฝึกหัดจนสามารถใช้วัยวัยและประสาทส่วนนั้นๆ ทำกิจวัตรทั้งปวงของตนเองได้ เมื่อสามารถทำกิจวัตรของตัวเองได้แล้ว ถัดมาก็ต้องสอนให้รู้จักทำการต่าง ๆ ให้รู้จักแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ตามที่ต้องการให้ได้มากขึ้น เพื่อให้ชีวิตมีความสะดวกมีความสุขสบาย การให้การศึกษาขั้นนี้ได้แก่ การฝึกกายให้มีความคล่องแคล่ว ชำนิชำนาญและสามารถในการปฏิบัติ ประกอบกับการสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพเลี้ยงตัว การให้การศึกษาอีกขั้นหนึ่ง คือ การสอนและฝึกฝนให้เรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้าขึ้นไป พร้อมทั้งการฝึกฝนให้รู้จักใช้เหตุผลสติปัญญา และหาหลักการของชีวิต เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามทั้งทางกายและทางความคิด (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา วันที่ 29 พฤศจิกายน 2514)

พรอนงค์ นิยมค้า แปลและเรียบเรียงหนังสือเรื่อง "สร้างนิสัยรักการอ่านให้ลูกน้อย" ทาฮาซิมัตนูอิ (2536) กล่าวว่า หนังสือ มีความสำคัญมากต่อพัฒนาการของเด็กเปรียบเสมือนอาหารมื้อหนึ่งของวัน และเป็นอาหารมื้อสำคัญมากเพราะเป็นทั้งอาหารสมองและอาหารใจของลูก สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เด็กควรมีหนังสือภาพอยู่ใกล้ตัว เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการลักษณะนิสัย และความสนใจที่ต่างกัน แตกต่างกันตามสภาพของครอบครัว อย่างไรก็ตาม ถ้าเด็กมีหนังสือภาพอยู่ใกล้ตัวในช่วงอายุประมาณ 8-10 เดือน เด็กทุกคนจะแสดงความสนใจหนังสือ

นิตดา หงส์วิวัฒน์ เรียบเรียงหนังสือเรื่อง "อ่านหนังสือให้ลูกฟัง" The-Read- Aloud Handbook , Jim Trelease (2537) กล่าวว่า เด็กที่ไม่เคยมีใครเล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง ก็จะหมดความกระหายใคร่รู้ หมดความอยากรู้อยากเห็น การอ่านหนังสือให้ลูกฟังวันละนิคั้น ภาษาที่ลูกได้ฟัง ได้ซึมซับรับรู้ เป็นสะพานที่พ่อแม่ได้สร้างเชื่อมลูก โยงใยเข้าสู่การผจญภัย ความตื่นเต้นสนุกสนาน สร้างจินตนาการอันเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตเท่า ๆ กับการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูกเข้าด้วยกัน

ดังกล่าวข้างต้น... หนังสือ ... ถือเป็นกลยุทธ์และกระบวนการที่สำคัญต่อการพัฒนาเด็ก ด้วยเพราะเด็กมีธรรมชาติที่อยากได้ยินเรื่องผู้คนรอบข้าง เราจึงสามารถอ่านหนังสือให้เด็กฟังตั้งแต่ยังเป็นทารก กระบวนการเหล่านี้ นำสู่การสร้างควมคุ้นเคยระหว่างเด็กกับหนังสือถือเป็นการบ่มเพาะนิสัยรักการอ่านหนังสือในเด็กได้อย่างแนบชิด อีกทั้ง "หนังสือ" ยังมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุกด้าน ได้แก่

พัฒนาการของเด็กจากการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

- ด้านร่างกาย

จากการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เด็กจะได้บริหารร่างกายตามเรื่องราวของหนังสือ ทำให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายแข็งแรง เด็กจะได้เคลื่อนไหวร่างกายไปด้วย

- ด้านอารมณ์และจิตใจ

จากการอ่านหนังสือให้เด็กฟังเด็กจะรู้สึกสนุกและมีความสุขที่ได้ฟังเรื่องราวหรือท้องบทกลอนและแสดงท่าทางอย่างอิสระตามความต้องการ เด็กจะมีอารมณ์ดีขี้ม่วนแจ่มใส

- ด้านสังคม

สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคมรอบด้าน

- ด้านสติปัญญา

การอ่านหนังสือจะช่วยให้เด็กสามารถจดจำถ้อยคำ จำประโยคและเรื่องราวในหนังสือได้ รู้จักเลียนแบบคำพูด เข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่าน รู้จักคิดและรู้จักจินตนาการ

- ด้านภาษา

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ที่จะพูดเป็นคำเมื่ออายุประมาณ 1 ขวบ และค่อย ๆ เรียนรู้ที่จะพูดด้วยคำสองคำและเป็นประโยคสั้น ๆ เมื่ออายุมากขึ้น และค่อย ๆ พัฒนาการใช้ภาษาขึ้นเรื่อย ๆ งานวรรณกรรมสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี ผู้ใหญ่ควรให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสดูหนังสือภาพและควรอ่านคำอธิบายประกอบภาพ ซึ่งอาจจะเป็นคำ ๆ คำสัมผัสคล้องจองหรือเป็นประโยคอธิบายสั้น ๆ เกี่ยวกับภาพให้เด็กฟังให้เด็กได้คุ้นเคยกับคำและเสียง และสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างเสียง ความหมาย และภาพ ผู้ใหญ่ควรอาศัยหนังสือภาพในการสนทนาเกี่ยวกับภาพซึ่งช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนการพูด รู้จักคำศัพท์และการใช้ภาษา ตลอดจนรู้จักสังเกตรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพและหาความหมายจากภาพ

ประเภทหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

การจัดหนังสือสำหรับเด็กที่เหมาะสม ควรเลือกใช้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย ในที่นี้จะกล่าวถึงหนังสือที่เหมาะสมกับพัฒนาการสำหรับเด็กในระยะแรกเกิด ถึง 12 เดือนดังต่อไปนี้

-วัยแรกเกิด - 3 เดือน

หนังสือที่เหมาะสมสำหรับทารกในวัยนี้ ควรเป็นหนังสือที่มีรูปภาพโต ๆ และชัดเจน มีสีส้มหรือสีขาวดำตามแบบภาพเหมือนจริง ควรทำด้วยกระดาษหนา ๆ และมีความทนทาน หรือเป็นหนังสือนุ่มนวล เช่น หนังสือผ้า หนังสือพลาสติก หนังสือฟองน้ำ เป็นต้น ถ้าหากใช้หนังสือปกอ่อนต้องระมัดระวังเวลาอ่านให้เด็กฟังเพราะเด็กเล็กชอบเลียและชอบกัดหนังสือ

-วัย 4 - 6 เดือน

หนังสือที่เหมาะสมสำหรับทารกในวัยนี้ ควรเป็นหนังสือที่มีรูปภาพสีสดตัดกับสีพื้น ทำด้วยผ้า หรือกระดาษแข็ง ๆ (Board book) เป็นภาพสิ่งของใกล้ตัวเด็ก หรือสิ่งที่เด็กวัยนี้รู้จักมักคุ้นดี หากเป็นหนังสือปกอ่อน เหมาะสำหรับผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง ไม่ควรให้เด็กเปิดอ่านเอง

-วัย 7 - 9 เดือน

หนังสือที่เหมาะสมกับวัยนี้ ควรเป็นหนังสือเล่มหนาแต่มีขนาดกะทัดรัดเหมือนแท่งสี่เหลี่ยม ทำด้วยกระดาษหนา ๆ เพราะเปิดพลิกได้ง่าย และมีความทนทาน หนังสือรูปเล่มแบบนี้จะเหมาะสำหรับทารกวัยนี้ เพราะจับได้เต็มมือและเปิดได้ง่าย ภายในหนังสือชัดเจน และมีเรื่องราวง่าย ๆ เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก

-วัย 9 - 12 เดือน

หนังสือที่เหมาะสมกับวัยนี้ ควรเป็นหนังสือที่มีขนาดเล็กกะทัดรัด ทำด้วยกระดาษแข็งอบมันและเปิดเองได้ง่ายแต่ควรเลือกเนื้อเรื่องที่น่าสนใจด้วย เพราะเนื้อเรื่องจะเริ่มดึงดูดความสนใจของเด็ก เด็กเริ่มรู้จักจำ เริ่มเข้าใจและรู้จักเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หนังสือที่มีรูปภาพที่คุ้นเคยกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กเคยทำ หนังสือประเภทนี้เด็กจะชอบมากที่สุด ซึ่งในวัยนี้ถือว่าเนื้อเรื่องมีความสำคัญมากกว่าลักษณะรูปเล่ม ถ้าหากรูปภาพในหนังสือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นตาเด็กอาจไม่สนใจ ถึงแม้จะเป็นหนังสือที่เปิดได้ง่ายก็ตาม เด็กวัยนี้ส่วนมากสามารถเปิดหนังสือปกแข็งทั่ว ๆ ไปได้แล้ว และรู้สึกสนุกที่จะเปิดหนังสือเอง เด็กวัยนี้ไม่จำเป็นต้องใช้หนังสือที่ทำด้วยผ้าอีก เพราะเปิดยากกว่าหนังสือกระดาษแข็ง

แนวทางในการใช้หนังสือกับเด็ก

การใช้หนังสือกับเด็ก สามารถทำได้ ดังนี้

1. ชี้ชวนให้เด็กดูภาพในหนังสือและพูดคุยด้วย
2. อ่านหนังสือให้เด็กฟัง และเล่นกับเด็กเหมือนในภาพ
3. ร้องเพลงหรืออ่านกลอนเพลงสำหรับเด็ก
4. ตั้งคำถามจากภาพในหนังสือ
5. การใช้หุ่นประกอบการอ่านหนังสือ เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่นที่ตัดจากโฆษณา รวมทั้งหุ่นต่าง ๆ

ที่ทำขึ้นเอง

บทบาทของครอบครัวต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในเด็ก

การอ่านหนังสือและนิสัยรักการอ่าน ก็ดูจะเกี่ยวกับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งจะเป็นไปในทิศทางใดย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การส่งเสริมอย่างถูกต้องและความรักความเข้าใจเป็นพื้นฐาน ก่อนที่เราจะพูดถึงการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก เกี่ยวกับการอ่านและนิสัยรักการอ่านที่เกิดขึ้นกับเด็ก บางคนอาจเข้าใจว่านิสัยรักการอ่านขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ครอบครัวต้องมีฐานะ เด็กจึงจะรักการอ่าน ในเรื่องนี้

รูปแบบการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี

ได้มีการสำรวจและวิจัยมาแล้วพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมมีผลกระทบต่อนิสัยรักการอ่านน้อยมาก ไม่ว่าครอบครัวจะมีฐานะร่ำรวยฐานะปานกลาง หรือฐานะยากจน เด็กจะพัฒนานิสัยรักการอ่านขึ้นมาได้ด้วยเหตุปัจจัยอื่น ๆ ที่คล้ายกันโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะเท่าใดนัก (ยกเว้นในกรณีที่ครอบครัวมีฐานะยากจนขั้นแค้น จนเด็กขาดพัฒนาการ ในขั้นพื้นฐานทางร่างกายและสติปัญญา) ทั้งนี้เป็นที่แน่นอนว่า ผู้ปกครองที่มีฐานะดีย่อมสามารถสนับสนุนเด็กได้มากกว่าผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน แต่ก็ปรากฏว่าเด็กยากจนที่รัก การอ่านจะสามารถแสวงหาหนังสือและสิ่ง ร อ บ ตั ว มา อ่านอย่างกระตือรือร้นได้ ในขณะที่เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยแม้ผู้ปกครองจะซื้อหาหนังสือมาให้มากเพียงใด ก็มีเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้สนใจหนังสือแต่อย่างใดการอ่านหนังสือ โดยเฉพาะสำหรับเด็กเล็ก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณของหนังสือแต่อย่างใด ผู้ปกครองหลายคนคิดว่า ยังมีหนังสือมาก จะยังทำให้เด็กอ่านมาก และจะมีนิสัยรักการอ่านต่อไป แต่จริง ๆ แล้วพัฒนาการแรกสุดของการอ่าน และนิสัยรักการอ่านเริ่มต้นด้วยความประทับใจในหนังสือเพียงไม่กี่เล่ม และเชื่อมโยงถึงบรรยากาศ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดระหว่างการอ่านเป็นสำคัญและยิ่งถ้าเด็กชอบหนังสือเล่มใดจนถึงขั้นอ่านซ้ำหลาย ๆ รอบ ก็จะมีแนวโน้มที่จะเป็นนักอ่านได้มากกว่าเด็กที่ถูกบังคับให้อ่านหนังสือมากมาย หรือชอบอ่านอะไรพอฟ่าน ๆ ไป ดังนั้นการเลือกหนังสือ การสร้างบรรยากาศ การ

เชื่อมโยงการอ่านสู่กิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตจึงมีความสำคัญมากกว่า จำนวนหนังสือบนหิ้งหรือในตู้ แต่ทั้งนี้ย่อมเป็นที่แน่นอนเช่นกันว่า เมื่อเด็กมีนิสัยรักการอ่านถึงระดับหนึ่งแล้ว หากมีโอกาสดูพบหนังสือที่หลากหลาย และมีจำนวนมากยิ่งขึ้น ก็ย่อมจะช่วยสนับสนุนพัฒนาการต่อไปได้เป็นทวี จริงอยู่หนังสือที่มีรูปเล่มดี ภาพประกอบสวย ใช้สีสด ๆ ย่อมดึงดูดเด็กเล็กได้มากกว่าหนังสือที่ดูเรียบ ๆ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า เด็กจะอ่านหนังสือหรือจะรักการอ่านก็ต่อเมื่อเป็นหนังสือที่เลอค่าสวยงามเท่านั้น ส่วนสำคัญของหนังสือที่เด็กจะอ่าน หรือรักที่จะอ่าน ย่อมอยู่ที่เนื้อหาหรือเรื่องราวที่เด็กรู้สึกสัมผัสได้เชื่อมโยงได้กับการเรียนรู้รอบ ๆ ตัว สัมพันธ์กับผู้คนและบรรยากาศที่ทำให้เด็กได้ประสบกับความรู้สึกรักใคร่บางอย่าง และเปิดช่องทางให้เด็ก ได้คิด ได้ถาม ได้สงสัยและครุ่นคิดด้วยตนเอง พ่อแม่ไม่ควรคาดหวังหรือ เปรียบเทียบการอ่านของลูกกับเด็กคนอื่น ๆ เด็กแต่ละคนแต่ละวัย มีพัฒนาการด้านการอ่านแตกต่างกันไป และไม่จำเป็นว่าเด็กทุกคนจะมีนิสัยรักการอ่านเท่า ๆ กัน ในเรื่องเหมือน ๆ กันเป้าหมายสำคัญของการอ่านและนิสัยรักการอ่าน อยู่ที่การอ่านเป็นและสามารถใช้การอ่านเป็นสะพานเชื่อมโยงสู่พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้ ทั้งในช่วงวัยเด็กและต่อไปในอนาคต ไม่ได้อยู่ที่ความเป็นหนอนหนังสือหรือจำนวนหนังสือที่อ่าน เด็กบางคนอาจถนัดในเรื่องอื่น ๆ เช่น กีฬา ดนตรี การคิดเชิงคณิตศาสตร์ และอื่น ๆ มากกว่าการอ่านเรื่องราว เนื้อหาความรู้ หรือเรื่องจินตนาการและจะสนใจเฉพาะหนังสือที่ตอบสนอง ความสามารถหรือความสนใจส่วนตัวของเด็กเอง ดังนั้นผู้ปกครองไม่ควรนำเอาเด็กมาเปรียบเทียบกับว่า ใครอ่านมากกว่า หรือสนใจอ่านหนังสือประเภทใดมากกว่ากัน แล้วจะยื่นคะขอบังคับเด็ก เพื่อให้เหมือนคนอื่นลองมาคว้ามืองค์ประกอบอันใดบ้างที่เกี่ยวข้อง กับนิสัยรักการอ่านของเด็กจากการค้นคว้าและประสบการณ์ของนักการศึกษา แม้จะมีข้อสรุปในรายละเอียดแตกต่างกันไป แต่องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยพัฒนาการอ่านและนิสัยรักการอ่าน มีดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อม เด็กที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่การอ่านและหนังสือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันในบ้านและเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมต่างๆ จะสนใจการอ่านและสามารถได้รับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้ง่าย ดังนั้นถ้าผู้ปกครองไม่ใช่ว่าคนที่สนใจหนังสือหรือรักการอ่านแต่อย่างใด ก็เป็นเรื่องยากที่จะคาดหวังให้บุตรหลานของตนสนใจหนังสือได้ เว้นเสียแต่ว่าเด็กจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลแวดล้อมอื่น ๆ

2. ความสัมพันธ์และความประทับใจที่มีหนังสือเป็นส่วนประกอบ องค์ประกอบนี้หมายถึงบรรยากาศประทับใจที่มีการอ่านและหนังสือเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น แม่อ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอน หลานอ่านหนังสือให้ยายฟัง พ่อเล่าเรื่องจากหนังสือที่อ่านให้ลูกฟัง อาตั้งใจซื้อหนังสือมาให้เป็นของขวัญ เป็นต้น บรรยากาศที่สะท้อนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดอบอุ่นทำนองนี้ เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างนิสัยรักการอ่าน และควรเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นกันเอง (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, คู่มือการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี. 2548)

2. พัฒนาการเด็ก

พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านวุฒิภาวะ (maturity) ของอวัยวะระบบต่างๆและตัวบุคคล ทำให้เพิ่ม ความสามารถของระบบและบุคคลให้ทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำสิ่งที่ยากและซับซ้อนยิ่งขึ้นได้ ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่และความสามารถในการปรับตัวในภาวะใหม่ของบุคคลนั้น พัฒนาการของเด็ก จะแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

พัฒนาการด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านการรับรู้

พัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านภาษา

พัฒนาการด้านอารมณ์

พัฒนาการด้านสังคม

พฤติกรรมและทักษะชีวิตของมนุษย์ได้จากการเรียนรู้และการสะสมประสบการณ์ การเรียนรู้ทักษะบางอย่างจะง่ายและประสบความสำเร็จในช่วงเวลาหนึ่งมากกว่าอีกเวลาหนึ่งและสังคมจะคาดหวังให้เด็กแต่ละคนทำพฤติกรรมที่เหมาะสมให้ได้ในแต่ละช่วงอายุของบุคคล

พัฒนาการที่สำคัญในแต่ละวัย

วัยทารก (0-2 ปี) อายุ 0-6 สัปดาห์ เด็กมองหน้าแม่ ทำเสียงในลำคอ ฟังเสียงคุยแล้วยิ้มตอบ

อายุ 4-6 เดือน จำหน้าแม่ได้ ส่งเสียงอ้อแอ้และยิ้มตามเสียง เด็กสามารถเอื้อมคว้าจับสิ่งของมาเข้าปาก

อายุ 6-9 เดือน สามารถแยกเสียงของแม่ได้ เริ่มแยกแยะความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ชัดเจน เด็กจำหน้าแม่ได้ เด็กจะแสดงอาการแปลกหน้ากับผู้ที่ไม่คุ้นเคยและจะติดแม่ เรียกว่า กลัวคนแปลกหน้า (Stranger anxiety)

อายุ 9-12 เดือน เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดู (Attachment) และจะติดผู้เลี้ยงดู เมื่อต้องแยกจากพ่อแม่/ผู้เลี้ยงดู เด็กจะร้องไห้และร้องตามเมื่อพ่อแม่/ผู้เลี้ยงดูกลับมา เด็กจะแสดงความคิใจ โห่เข้าหาและเข้ามาคลอเคลีย เด็กวัยนี้จะเริ่มกลัวการพลัดพราก (Separation anxiety)

อายุ 12-18 เดือน เด็กหัดเดินและชอบสำรวจ ระยะนี้เด็กจะกระตือรือร้นที่จะสำรวจสิ่งแวดล้อมค้นหาสิ่งแปลกใหม่เด็กมักจะใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสำรวจตรวจตรา ดังนั้นควรระมัดระวังสิ่งที่เป็นอันตราย – ในวัยนี้เด็กจะทดสอบสิ่งต่างๆและดูผลของการกระทำต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ถ้าพอใจเด็กจะ โยนของเล่น ว่าจะตกลงมาอย่างไร ถ้าพอใจเด็กจะ โยนเข้าถ้าไม่พอใจเด็กจะหยุด หรือหาวิธีอื่นๆ บางครั้งเด็กจะกรี๊ดร้องจะเอาของมาโยนอีก – เด็กเริ่มพูดได้ เป็นคำๆอย่างน้อย 10 คำ

อายุ 18-24 เดือน เด็กเรียนรู้ภาษาอย่างรวดเร็ว และจดจำคำศัพท์ได้ดี

อายุ 2-3 ปี เด็กเคลื่อนไหวได้ดีขึ้น เด็กรู้ว่าตนเองเป็นบุคคลหนึ่งที่แยกจากสภาพแวดล้อม ทำให้เด็ก ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เด็กจะ พยายามทำทุกอย่างด้วยตัวเอง เช่น จับช้อนตักอาหารเอง เด็กจึงมีพฤติกรรมต่อต้าน (Negativism) ชอบพูดว่า “ไม่” “ไม่เอา” “ไม่ทำ” เป็นต้น

อายุ 3-5 ปี พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กบังคับกล้ามเนื้อได้ดีขึ้น เด็กชอบปีนป่ายเตะบอล รักลูกบอล ชอบเล่นในสนาม เด็กสามารถขี่ จักรยานสามล้อได้

พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กเชื่อว่าสิ่งของทุกอย่างมีชีวิต (Animism) เด็กชอบเล่นสมมุติโดยจะเอาตุ๊กตาดามมาเล่นแล้วสมมุติเป็นพ่อแม่ลูก แสดงทำป้อนข้าวลูก อาบน้ำแต่งตัวให้ลูก แสดงเป็นเรื่องราวเหมือนว่าตุ๊กตาคือสิ่งมีชีวิตเด็กเชื่อว่าทุกสิ่งในโลกมีจุดหมายเด็กมักถามว่า “ทำไม” “ทำไมจริงจิง” ฯลฯ – เด็กจะเชื่อมโยงปรากฏการณ์ 2 อย่างที่เกิดขึ้นพร้อมกันว่าเป็นเหตุและเป็นผลซึ่งกันและกัน

พัฒนาการด้านภาษา พัฒนาอย่างรวดเร็ว เด็กชอบใช้คำถาม “นั่นอะไร” “นี่อะไร” “พ่อไปไหน” เด็กสามารถเข้าใจคำสั่งง่ายๆ ได้ เด็กอายุ 4 ขวบชอบใช้คำถาม “ทำไม”

พัฒนาการด้านอารมณ์ เด็กเริ่มมีลักษณะอารมณ์แบบผู้ใหญ่ คือ โกรธ อิจฉา กังวล ก้าวร้าว พอใจ เป็นต้น เด็กจะแสดงความโกรธ ด้วยการกรีดร้อง ดิ้นกับพื้น หรือทำร้ายตัวเองแสดงความอิจฉาเมื่อมีน้องใหม่เวลาเล่นสนุกๆ ก็จะแสดง ความพอใจ แต่เมื่อได้ยินเสียงฟ้าร้องเด็กก็จะกลัว

พัฒนาการด้านสังคม เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น อาบน้ำ แต่งตัว ใส่รองเท้าเอง บอกเวลาจะถ่ายได้ ถอดกางเกง เข้าห้องน้ำเอง และทำความสะอาดหลังขับถ่ายได้ – เด็กเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตัว เพื่อให้สังคมยอมรับ ทำตัวให้เข้ากลุ่มได้ รู้จักให้ รับ รู้จักผ่อนปรน รู้จักแบ่งปันเด็กเรียนรู้จากคำสอน คำอธิบายและการกระทำของพ่อแม่ เด็กรู้สึกสบายใจเมื่อทำผิด เด็กเริ่มรู้จักเห็นใจ ผู้อื่นเมื่อเห็นแม่เสียใจเด็กอาจเอาตุ๊กตามาปลอบเป็นต้น

พ่อแม่ควรฝึกหัดและส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเองได้ช่วยเหลือตนเอง เช่น รับประทานอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว การขับถ่าย เป็นต้น

เด็กอายุ 1-5 ปี อาจติดสิ่งของบางอย่าง เช่น ผ้าห่ม ตุ๊กตา เด็กจะนำสิ่งของเหล่านี้ติดตัวไปด้วยทุกแห่ง หรือเข้านอน ด้วยการนำมาอุ้มกอด และถือไว้ ใช้สำหรับปลอบใจ ทำให้รู้สึกมั่นใจและสบายใจ โดยเฉพาะเวลาที่ต้องห่างจากแม่ เวลาไม่สบายหรือ เวลาเข้านอน เพื่อทดแทนความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน และเด็กก็เริ่มไปมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สิ่งของเหล่านี้เรียกว่า Transitional – object

การเลี้ยงดูที่เหมาะสมจะทำให้เด็กพัฒนาไปได้ดี ในขณะเดียวกัน สังคมก็จะคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กในแต่ละวัย ซึ่ง เราเรียกว่า งานพัฒนาการ (Developmental task) ถ้าเด็กสามารถทำได้ตามขั้นตอนพัฒนาการเด็กจะยอมรับนับถือตนเอง ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นและเด็กก็จะมีความสุขตามมา เมื่อเด็กมีความสุข เด็กจะมีกำลังใจ มีแรงจูงใจในการทำงานตามที่มุ่งหวัง และ

สามารถทนต่อความขัดแย้งได้ดี ทำให้ประสบความสำเร็จตามมา ถ้าเด็กไม่สามารถทำได้ตามขั้นตอนพัฒนาการ เด็กจะรู้สึกเป็นปมค้อยและจะทำงานในขั้นตอนพัฒนาการที่สูงขึ้นได้ยาก

3. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่าน

เด็กอายุ 0-1 ปี นิทานที่เหมาะสมในวัยนี้ ควรเป็นหนังสือภาพที่เป็นภาพเหมือนรูปสัตว์ ผัก ผลไม้ สิ่งของในชีวิตประจำวัน และเขียนเหมือนภาพของจริง มีสีสันสวยงาม ขนาดใหญ่ชัดเจน เป็นภาพเดี่ยวๆ ที่มีชีวิตชีวา ไม่ควรมีภาพหลัง หรือส่วนประกอบภาพที่รกรุงรัง รูปเล่มอาจทำด้วยผ้าหรือพลาสติก หนานุ่มให้เด็กหยิบเล่นได้

เวลาเด็กดูหนังสือภาพ พ่อแม่ควรชี้ชวนให้ดูด้วยความรัก เด็กจะตอบสนองความรักของพ่อแม่ด้วยการแสดงความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและหนังสือภาพจึงส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกด้วย

เด็กอายุ 2 - 3 ปี เด็กแต่ละคนจะเริ่มชอบต่างกัน แล้วแต่สภาพแวดล้อมที่ถูกเลี้ยงดู การเลือกหนังสือนิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ ควรเป็นหนังสือนิทาน หรือหนังสือภาพที่เด็กสนใจ ไม่ควรบังคับให้เด็กดูแต่หนังสือที่พ่อแม่ต้องการให้อ่าน หนังสือที่เหมาะสม ควรเป็นภาพเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน สัตว์ สิ่งของ เด็กเล็กในช่วงนี้ มีประสาทสัมผัสทางหูดีมาก หากมีประสบการณ์ด้านภาษา และเสียงที่ดีในวัยนี้ เด็กจะสามารถพัฒนาศักยภาพด้านภาษาและดนตรีได้ดี โดยเฉพาะช่วงอายุ 2 - 4 ปี เด็กมีความสนใจเสียงและภาษาที่มีจังหวะ เด็กบางคนจำหนังสือที่ชอบได้ทั้งเล่ม จำได้ทุกหน้า ทุกตัวอักษรเหมือนอ่านหนังสือออก เด็กอายุ 3 ปี มีจินตนาการสร้างสรรค์ อยากรู้ อยากเห็น เข้าใจเรื่องง่ายๆ ชอบเรื่องเข้าไปเข้ามา ดังนั้น หากเด็กมีประสบการณ์ที่ดีในช่วงเวลานี้ จะเป็นพื้นฐานในการสร้างนิสัยรักการอ่าน ของเด็กในอนาคต

เด็กอายุ 4 - 5 ปี เด็กวัยนี้มีจินตนาการสร้างสรรค์ อยากรู้ อยากเห็นสิ่งรอบตัวเกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมว่าสิ่งนี้มาจากไหน ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น เริ่มเข้าใจความแตกต่างระหว่างความจริงกับเรื่องสมมุติ นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ควรเป็นนิทานที่เป็นเรื่องที่ยาวขึ้น แต่เข้าใจง่าย ส่งเสริมจินตนาการ และอิงความจริงอยู่บ้าง เนื้อเรื่องสนุกสนานน่าติดตาม มีภาพประกอบที่มีสีสันสดใสสวยงาม มีตัวอักษรบรรยายเนื้อเรื่องไม่มากเกินไป และมีขนาดใหญ่พอสมควรใช้ภาษาง่ายๆ การอ่านนิทานให้เด็กฟัง พร้อมกับชี้ชวนให้เด็กดูภาพ ในหนังสือประกอบ จะเป็นการสร้างจินตนาการ สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของพลังเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ

หากเด็กพบว่าเด็กชอบหนังสือเล่มใดเป็นพิเศษ ก็จะทำให้พ่อแม่อ่านซ้ำไปมาทุกวันไม่เบื่อ ดังนั้นพ่อแม่ควรอดทนเพื่อลูก เด็กบางคนจำข้อความในหนังสือได้ทุกคำ แม้ว่าจะมีคำบรรยายยาว ได้ทั้งเล่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากต่อพัฒนาการด้านภาษาของเด็ก

4. การส่งเสริมการอ่าน

"อ่าน หนังสือเปิดความคิด ชีวิตเปลี่ยน" ด้วยเหตุนี้ การอ่านจึงมีความสำคัญ และจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา มีส่วนผลักดันให้สังคมเจริญก้าวหน้าไปได้เร็วขึ้น ยิ่งในปัจจุบันเป็นยุคแห่งความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน มีความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ที่จะช่วยให้การดำรงชีวิตสะดวกสบาย มีความปลอดภัย ทั้งยังช่วยให้มนุษย์เราฉลาด รู้จักคิด และมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น

"การอ่าน" จึงเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้าความรู้ เป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ เพราะการอ่านได้คิดหรือไม่ดี อ่านช้าหรือเร็ว ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ต่อการเป็นนักอ่านที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ยังใช้ความสามารถในการรู้หนังสือของประชากรประเทศต่างๆ เป็นดัชนีวัดระดับการพัฒนาของประเทศนั้นๆ เพื่อวัดการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน

ในวาระการอ่านแห่งชาติ โดยกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการอ่าน ผ่านยุทธศาสตร์ส่งเสริมการอ่าน 3 ยุทธศาสตร์หลัก คือ

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคอนไทยให้มีความสามารถในการอ่าน
2. การพัฒนาคอนไทยให้มินิรักการอ่าน
3. การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการอ่านให้ยั่งยืน

การส่งเสริมการอ่านหนังสือของเด็กและเยาวชน มีเป้าหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชนรักการอ่านและเข้าถึงหนังสือคุณภาพ จากอัตราการอ่านหนังสือของคนไทยยังน้อย เฉลี่ย 5 เล่มต่อคนต่อปี ในขณะที่ สิงคโปร์และเวียดนาม 40-60 เล่มต่อคนต่อปี (ปี2549) อัตราการอ่านหนังสือของเด็กไทยอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งหนังสือที่อ่านส่วนใหญ่คือตำราเรียน และอัตราการอ่านลดลงตามลำดับเมื่อมีอายุสูงขึ้น ทุกกลุ่มวัยมีแนวโน้มการอ่านหนังสือลดลง (จากประชากรผู้ที่อ่านหนังสือร้อยละ 69.1 ในปี 2548 เหลือ 66.3 ในปี 2551) ทั้งนี้เพราะมีสื่ออื่นที่สนใจกว่า เช่น โทรศัพท์ เกม เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551) อัตราการซื้อหนังสือของคนไทย 2 เล่ม/คน/ปี หรือร้อยละ 0.22 ของรายได้ต่อหัว (ปี2550)

ปัจจัยหลักที่ทำให้ไม่อ่านหนังสือ เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมตั้งแต่วัยเยาว์ ทั้งจากครอบครัว จนถึงหน่วยที่ใหญ่ที่สุดคือ รัฐบาล ที่ผ่านมารณรงค์ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของสังคม ไม่มีเอกภาพ และไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน หรือสนับสนุน การส่งเสริมการอ่าน จึงต้องมีการดำเนินการไปพร้อมๆ กัน ทั้งในด้านของอุปสงค์ (Demand side) คือ การสร้างพฤติกรรมการอ่าน การกระจายหนังสือให้ถึงมือเด็ก และการรณรงค์สร้างกระแสรักการอ่าน และด้านอุปทาน (Supply side) คือ

มาตรการทางภาษี ที่ทำให้หนังสือมีราคาถูกลง การขยายช่องทางเผยแพร่ใหม่ๆ และการพัฒนาคุณภาพหนังสือ

ตัวอย่าง โครงการหนังสือเล่มแรก (Book start) เครือข่ายหนังสือเพื่อเด็ก ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จัดทำโครงการหนังสือเล่มแรก เพื่อสร้างกระแสรักการอ่าน ด้วยการมอบหนังสือที่เหมาะสมให้เด็กได้อ่านกับพ่อแม่ตั้งแต่แรกเกิด

จากผลการวิจัยที่ติดตามพัฒนาการของเด็กที่เข้าร่วมโครงการนี้ไปจน ถึงอายุ 5 ขวบ เปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้เติบโตขึ้นมาพร้อมกับหนังสือ พบว่า เด็กที่เข้าร่วมโครงการฯ มีพัฒนาการดีในทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะทางภาษา และคณิตศาสตร์ ด้านอารมณ์ และคุณธรรม (แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน. 2553 : <http://www.thaihealth.or.th/partner/knownsss/17749>)

แนวทางการส่งเสริมการอ่านให้กับเด็ก

“การอ่านเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติ ผู้ที่อ่านมากย่อมรู้มาก และได้เปรียบผู้อ่านน้อยเสมอ”

การอ่านนอกจากเป็นอาหารสมองที่ดีแล้วยังมีส่วนช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และจิตใจให้แก่ผู้อ่านด้วย ยิ่งผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากเรื่องที่อ่านมากเท่าไร การเรียนรู้ก็ยิ่งพัฒนาขึ้นเท่านั้น การอ่านกับเด็ก จึงเป็นสิ่งสำคัญที่คุณครูควรปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านตั้งแต่ยังเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยอนุบาล เพราะเด็กในวัยนี้จะซึมซับและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้ง่ายและรวดเร็ว ยิ่งถ้าได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากคุณครูเป็นประจำและสม่ำเสมอด้วยแล้ว เด็กก็จะเกิดความคุ้นเคยและเคยชินกับการอ่านหนังสือ จนพัฒนาเป็นนิสัยรักการอ่านโดยไม่รู้ตัว ซึ่งแนวทางการส่งเสริมการอ่านให้กับเด็กนี้ ทำได้ง่าย ๆ ดังนี้

1. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ได้แก่ การจัดมุมหนังสือให้มีแสงสว่างที่พอเหมาะในการอ่าน จัดวางหนังสือที่เด็กสามารถหยิบและจัดให้เป็นระเบียบ
2. สำรวจความต้องการอ่านของเด็ก เพื่อจัดหนังสือให้ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับวัยของเด็ก
3. จัดป้ายนิเทศหมุนเวียนเปลี่ยนให้บ่อย ๆ เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจและกระตุ้นให้นักเรียนสนใจอยากอ่าน
4. จัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น การสอนแบบโครงการ

5. กระตุ้นและสร้างความสนใจให้อยากรู้อยากเห็นเรื่องราวในหนังสือด้วยการจัดนิทรรศการ แนะนำหนังสือใหม่ เล่าเรื่องประกอบ อ่านหนังสือให้นักเรียนฟังทุกวัน สนับสนุนให้นักเรียนได้เล่าเรื่องที่อ่านให้เพื่อน ๆ ฟัง หรือให้เด็กยืมหนังสือไปอ่านร่วมกับผู้ปกครองที่บ้าน

6. คุณครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการอ่าน โดยการอ่านหนังสือให้นักเรียนเห็นและพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวของหนังสืออยู่เสมอ คุณครูควรเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส กระตุ้นให้เด็กรักการอ่านด้วยปิยวาจา เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยไม่บังคับ ให้กำลังใจและยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนแสดงความสนใจในการอ่าน

7. ให้นำหนังสือเป็นรางวัลในโอกาสต่าง ๆ เช่น เมื่อทำความดี ตอบคำถามถูกต้อง หรือเมื่ออ่านหนังสือได้จำนวนมาก

(แปลน ฟอร์ คิด. 2551 : <http://www.planforkids.com/homepage.php?maincat=teacherall&id=44>)

5 วิธีสร้างนิสัยรักการอ่านในเด็ก

1. สร้างบรรยากาศให้อยากอ่านหนังสือ

บรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่น เย็นสบาย ไม่ร้อน อากาศถ่ายเทได้ดี จะช่วยสร้างบรรยากาศให้อยากอ่านหนังสือ และเป็นการเรียกสมาธิจากการอ่านได้อย่างดี

2. อ่านหนังสือให้เด็กฟัง

การอ่านหนังสือให้เด็กฟังก่อนนอน และมีการพูดคุยกันเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือ จะช่วยกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของเด็กต่อเนื้อหาในหนังสือมากยิ่งขึ้น

คนที่ชอบอ่านหนังสือในห้องนอน สะท้อนถึงการชอบนอนอ่านและความเป็นส่วนตัว สำหรับ ผู้ที่มีบุตรหลานใช้โอกาสด้านก่อนเข้านอนเล่านิทานให้บุตรหลานฟัง หรือใช้เวลาสำหรับการอ่านหนังสือร่วมกัน โดยนิทานที่อ่านให้บุตรหลานฟัง มีทั้งนิทานพื้นบ้าน นิทานอีสป

หากเป็นหนังสือสำหรับเด็ก จะมีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของเด็ก เช่น หมิน้อยไม่ยอมสระผม หนูนิคไม่ยอมไปโรงเรียน หนูนิคไม่ชอบทานผัก ช้างซีโมโห ร่างกายของฉันทัน และส่วนใหญ่เนื้อหาของนิทานที่ผู้ปกครองเลือกมาเล่าหรืออ่านให้ฟัง จะเป็นนิทานสำหรับเด็ก เสริมสร้างจินตนาการ สร้างเสริมลักษณะนิสัย ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสอดแทรกเนื้อหาสอนใจให้กับเด็กๆ ด้วย เช่น กระด่ากับเต่า เด็กเลี้ยงแกะ ลูกหมูสามตัว สโนว์ไวท์ และในจำนวนนิทานที่เล่าให้เด็กฟังพบว่า มีนิทานเรื่องพระเวสสันดร สุวรรณสาม รามเกียรติ์ ที่เป็นวรรณคดีไทยรวมอยู่ด้วย

3. ส่งเสริมให้เด็กพกหนังสือติดกระเป๋าตลอดเวลา เพื่อให้เด็กหยิบมาอ่านได้ทันทีเมื่อมีเวลาว่าง สำหรับเด็กเพิ่งเริ่มอ่านให้เริ่มต้นจากหนังสือภาพที่เนื้อหาสั้น เข้าใจง่าย มีภาพสวยงาม และเด็ก

เป็นผู้เลือกด้วยตัวเอง โดยผู้ปกครองอ่านให้ฟัง สลับกับให้เด็กอ่านให้ผู้ปกครองฟังจนกระทั่งเด็กสามารถอ่านได้ด้วยตนเอง

4. เล่นนิทานประกอบกิจกรรม

ผู้ปกครองควรอ่านออกเสียงและให้เด็กอ่านตาม พร้อมทำกิจกรรมในหนังสือ เช่น วาดรูประบายสี ทำท่าทางประกอบการเล่า ปิดไฟ ส่องเพดานเล่าประกอบกับเงา

5. พาเด็กไปร้านหนังสือ และให้โอกาสในการเลือกซื้อหนังสือด้วยตัวเอง หากมีงานเทศกาลเกี่ยวกับหนังสือก็พาเด็กไปร่วมเพื่อให้เห็นบรรยากาศของการอ่าน

(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ [สสส.], 2554 : <http://thaikid.in.th/book/6>)

5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้ทำการศึกษา เรื่องการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1) พ่อแม่ / ผู้เลี้ยงดูเด็กอายุ 6-9 เดือน จำนวน 100 คนที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลหรือศูนย์บริการสาธารณสุขหรือศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย สถานรับเลี้ยงเด็กของทางราชการ เอกชน และมูลนิธิ จำนวน 7 แห่ง โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและสมัครใจ

2) เด็กอายุ 6-9 เดือน จำนวน 100 คน ที่พ่อแม่ / ผู้เลี้ยงดูเด็กสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

3) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย หรือสถานรับเลี้ยงเด็กของภาครัฐ เอกชน และมูลนิธิ และอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กรักหนังสือมากขึ้น ชอบฟัง สมาชิกในครอบครัวเห็นความสำคัญของหนังสือ บางรายที่แม่ไม่สามารถอ่านให้เด็กฟังได้ จะมีพ่ออ่านให้เด็กฟัง พ่อแม่และสมาชิกในครอบครัว มีความเชื่อมั่นว่า "การอ่าน" จะนำทางชีวิตเด็กสู่ "ความเก่ง" ส่งผลให้ทุกคนสนใจ ในการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็ก เกิดความสุข ความรักใคร่ผูกพันในหมู่สมาชิกครอบครัว มากขึ้น เพราะมีกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วม คือ "อ่านหนังสือให้เด็กฟัง"

สุปราณี ประคำพอง (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัย ให้มีนิสัยรักการอ่าน โดยผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ปกครองของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนอนุบาลท่าหลวง อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองที่ใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัย ให้มีนิสัยรักการอ่าน มีความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมเด็กปฐมวัย ให้มีนิสัยรักการอ่านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประภัศร ปันสวน (2547) ได้ทำการวิจัย เรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 45 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนเห็นว่าการกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านทำให้ได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ กิจกรรมที่จัดมีความสนุกสนานทำให้ชอบอ่านมากขึ้น

2. พฤติกรรมการรักการอ่านของนักเรียน พบว่า นักเรียนอ่านหนังสือนอกจากหนังสือเรียน เพราะช่วยเพิ่มพูนความรู้ จะอ่านครั้งละประมาณ 15 นาที ประเภทของหนังสือที่ชอบอ่านมากที่สุดคือนิทาน และอ่านในเวลาว่างและวันหยุด

ชุมจิรา เลาบุตร (2542) ได้ทำการวิจัย เรื่องผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในมุมหนังสือที่มีต่อพฤติกรรมการใช้หนังสือที่ถูกต้องของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง อายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในมุมหนังสือ และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามความสนใจ มีพฤติกรรมการใช้หนังสือที่ถูกต้องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในมุมหนังสือและการจัดกิจกรรมการอ่านตามความสนใจมีพฤติกรรมการใช้หนังสือก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นรรธฐิยา ผลขาว และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง กลุ่มตัวอย่าง ดำเนินงานศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีกลุ่มเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี คือ กลุ่มเด็กเล็กและผู้ปกครองที่มาจากหมู่บ้านต่าง ๆ คือ หมู่บ้านหนองคูน้อย ตำบลน้ำคำ อำเภอไทยเจริญ จำนวน 18 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลของการอ่านหนังสือให้เด็กฟังนั้น มีทั้งผลต่อผู้ปกครอง ผลต่อครอบครัว/ชุมชน ผลต่อเด็กและผลต่อครู รายละเอียดมีดังนี้ ผลที่เกิดกับผู้ปกครอง ได้แก่ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือทำให้ผู้ปกครองขยันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง โดยมีผู้ปกครองที่อ่านหนังสือให้เด็กฟังอย่างจริงจังและต่อเนื่องถึง 46 ราย หรือร้อยละ 50 ของครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการ และเกิดพฤติกรรมการดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กมากขึ้น มีผู้ปกครองประมาณ ร้อยละ 30-40 ที่ซื้อหนังสือให้ลูกอ่านเพิ่มตั้งแต่ 2 เล่มไปจนถึง 15 เล่ม ผู้ปกครองเหล่านี้จะใช้เวลากับเด็กมากขึ้น บางรายรู้จักสังเกตการเปลี่ยนแปลงของเด็ก ผลต่อครอบครัว พบว่า ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น ซึ่งเกิดจากการได้ใช้เวลา

ใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น ทำให้มีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น พูดคุยกันมากขึ้น โดยมีเด็กและหนังสือเป็นสื่อกลางบางรายเคยทะเลาะกันแล้วดีกันเพราะต้องช่วยกันอ่านหนังสือให้ลูกหลานฟัง นอกจากนั้น การได้สัมผัสเด็ก การโอบกอดขณะอ่านหนังสือให้เด็กฟังได้ช่วยสร้างความสุข และสายสัมพันธ์ให้กับผู้อ่านและผู้ฟัง ส่วนผลต่อชุมชนนั้นพบว่าเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ นอกจากเอาหนังสือมาเปลี่ยนกันอ่านแล้วยังมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องการอ่านหนังสือให้เด็กฟังอีกด้วย เช่น การแลกเปลี่ยนวิธีการอ่าน สำหรับผลต่อเด็กที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ เด็กกลายเป็นหนอนหนังสือในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนั้นยังส่งผลทำให้เด็ก เก่ง ดี มีสมาธิ และมีความสุข อีกด้วย เด็กจะมีพัฒนาการที่ชัดเจนหลายด้าน อาทิ ด้านความจำ เด็กจะจำเรื่องราว ทำทาง ทำนองการเล่า คำคล้องจอง เด็กบางคนแสดงออก ด้วยการเลียนแบบผู้ใหญ่ หรือเรื่องราวในหนังสือ ที่โตหน่อยพูดได้แล้วจะจำเรื่องในหนังสือได้ ก็จะสามารถเล่าเรื่องได้ บางคนพูดเก่งมากมีพัฒนาการทางภาษาที่ดี เด็กจะช่างซัก ช่างถาม มีความอยากรู้อยากเห็น ส่วนด้านเรื่องความคืบหน้า พบว่า การใช้เนื้อหาในหนังสือสอนลูก หลาน การทำซ้ำบ่อย ๆ ทำให้เด็กจำได้และเลียนแบบ บางคนมีพฤติกรรมที่แสดงออกว่ารู้จักเก็บหนังสือให้เป็นระเบียบ รู้จักช่วยเหลือบิดามารดาทำงานบ้าน เด็กมีความอดทน รู้จักรอ รู้รู้ชั่ว เป็นต้น ส่วนด้านสมาธิ พบว่า เด็กมีสมาธิมากขึ้น เนื่องจากต้องจดจ่อกับเรื่องราวที่ ผู้ใหญ่เล่าหรืออ่านให้ฟัง จึงเป็นการฝึกสมาธิให้เด็กไปด้วยในตัว นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังได้สัมผัสถึงความรัก ความอบอุ่นเมื่อบิดามารดาบอกรัก หรือโอบกอด ขณะที่เล่านิทานหรืออ่านหนังสือให้ฟังอีกด้วย

ผลต่อครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ที่ผ่านมากูจะกลัวเด็กทำหนังสือขาด จึงเก็บหนังสือเข้าตู้ล็อกกุญแจไว้ ถึงเวลาจะอ่านจึงนำออกมาอ่าน 3 ครั้ง/สัปดาห์ พอเข้าร่วมโครงการคุณครูอ่านหนังสือให้นักเรียนฟังทุกวัน และจัดหนังสือให้เด็ก ๆ เข้าถึงมากขึ้น นอกจากนี้ครูยังมีการสังเกตพฤติกรรมเด็กมากขึ้น ครูปรับเปลี่ยนที่วางหนังสือใหม่ ทำชั้นวางหนังสือไว้ในห้องเรียน

ไปรมา จำปาทอง (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการส่งเสริมการอ่านของครอบครัว ให้แก่เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่ครอบครัวมีรายได้ต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม ปีการศึกษา 2536 จำนวน 277 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม เรื่องการส่งเสริมการอ่านของครอบครัว ให้แก่เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 89 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการส่งเสริมการอ่านของครอบครัว ด้านกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมการอ่านมากที่สุด คือ แม่ พ่อ และพี่ ด้านช่วงเวลาในการส่งเสริมการอ่านที่มีการปฏิบัติมาก คือ วันหยุด ก่อนนอน และหลังจากเด็กกลับจากโรงเรียน ด้านแหล่งที่ผู้ปกครองนำหนังสือมาส่งเสริมการอ่านมาก คือ ร้านขายหนังสือ โรงเรียน และที่ทำงานของผู้ปกครอง และด้านทัศนคติของผู้ปกครองที่มีการส่งเสริมการอ่าน พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการส่งเสริมการอ่าน

ฉิมชาภัทร ใจคำ (2553) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีจุดมุ่งหมายคือพัฒนาหนังสือส่งเสริมประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้หนังสือส่งเสริมการอ่าน นิทานพื้นบ้านภาคเหนือ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสือส่งเสริมการอ่านนิทานภาคเหนือ ที่ผู้ศึกษาสร้างและพัฒนาขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหนังสือส่งเสริมการอ่านนิทานภาคเหนือ จำนวน 5 เรื่อง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อหนังสือส่งเสริมการอ่านนิทานพื้นบ้านภาคเหนือจำนวน 5 เรื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

วิทยา วิมลนอม (2530) ได้ทำการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาททัศนคติ และปัญหาในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านมาก และมีนิสัยรักการอ่านน้อย และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท และทัศนคติของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านกับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นอนุบาล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลแพร่ จำนวน 264 คน แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีนิสัยรักการอ่านมาก 66 คน และกลุ่มที่มีนิสัยรักการอ่านน้อย 67 คน โดยวิธีการทดสอบความพร้อมการอ่าน และประเมินนิสัยรักการอ่านโดยครูประจำชั้น จากการสังเกตความสนใจหนังสือในช่วงการเล่นอิสระใช้เวลาสังเกต 2 สัปดาห์ กับการสังเกตความสนใจในการเลือกระหว่างหนังสือกับสิ่งของหรือของเล่น และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองของเด็กนักเรียน จำนวน 264 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาททัศนคติ และปัญหาในการส่งเสริมการอ่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ z-test และ Chi-square ผลจากการศึกษาพบว่า

1. บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านส่วนใหญ่มีการส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง มีทัศนคติในการส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาในการส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับปานกลาง

2. บทบาทในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านมาก และผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านน้อยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ทักษะในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านมาก และผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านน้อยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัญหาในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านมาก และผู้ปกครองชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านน้อยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. บทบาทในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลมีความสัมพันธ์กันกับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนทักษะในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลนั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับนิสัยรักการอ่านของนักเรียน

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่า การเล่นิทานให้เด็กฟังมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีทั้งผลต่อผู้ปกครอง เด็ก ครอบครัว ชุมชน ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือทำให้ผู้ปกครอง ขียนอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เกิดพฤติกรรมการดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กมากขึ้น ผู้ปกครองซื้อหนังสือให้ลูก อ่านเพิ่ม ผู้ปกครองจะให้เวลากับเด็กมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น ซึ่งเกิดจากการได้ใช้เวลาใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น ทำให้มีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น พุฒยกันมากขึ้น โดยมีเด็กและหนังสือ เป็นสื่อกลางเด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกว่ารู้จักเก็บหนังสือให้เป็นระเบียบ รู้จักช่วยเหลือบิดามารดา ทำงานบ้าน เด็กมีความอดทน รู้จักรอ รู้รู้ชั่ว เป็นต้น

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือก การอ่านหนังสือให้เด็กฟังในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ปลุกฝังให้รักการอ่านตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้เด็ก เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ รวมถึงผู้เป็นบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ให้บิดามารดา ผู้ปกครอง อ่านหนังสือให้ลูกหลานฟังด้วยวิธีที่ง่ายเพียงพอที่จะทำได้ รวมถึงส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องนี้ด้วย ซึ่งจากแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวคาดว่า การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง จะส่งผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทรอบครัว ชุมชน สังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง และศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัยเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักๆ ได้แก่ การเตรียมการก่อนการวิจัย การดำเนินงานวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเตรียมการก่อนการวิจัย

ประกอบด้วย การแสวงหาทีมวิจัย การเลือกพื้นที่วิจัย และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง รายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังนี้

1.1 การแสวงหาทีมวิจัย

จากการที่หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้รับผิดชอบงานพัฒนาวิชาการของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธร

อยากทำงานวิจัยสักเรื่อง คนส่วนใหญ่กลัวงานวิจัยจึงคิดหาเรื่องที่ใกล้ตัวที่จะทำให้เพื่อนร่วมงานสนใจ ซึ่งก็คืองานด้านสาธารณสุข และควรจะเป็นงานที่ทุกคนเห็นความสำคัญซึ่งคิดว่าคนให้ความสำคัญกับลูกมากที่สุด ประกอบกับได้มีโอกาสได้เข้าร่วม โครงการ มหกรรมแห่งการอ่านจังหวัดยโสธร ทำให้เกิดความสนใจ จึงอยากศึกษาว่าการส่งเสริมการอ่านจะช่วยพัฒนางานสร้างเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างไร จะมีวิธีวัดอย่างไรว่าการส่งเสริมการอ่านมีผลต่อพัฒนาการเด็กได้จริง

หลังจากนั้นได้เริ่มมองหาทีมงานที่เคยร่วมงานกันและมีหน่วยก้านที่น่าจะทำงานวิจัยร่วมกันได้ดี ทีมงานเหล่านี้ถือเป็นทีมหลักของสาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธร ที่ผ่านมามีทีมนี้สามารถดำเนินงานตามนโยบายได้ค่อนข้างดีมีผลงานเชิงประจักษ์หลาย โครงการเป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา จึงได้ชักชวนทีมงานเดิมที่ “เข้าขา” กันคืออยู่แล้วเข้าร่วมงาน

เริ่มที่คุณสมกิจ (กุ๊กไก่) นอกจากจะเป็นคนรู้จักกันแล้ว คุณสมกิจเองยังสนใจเรื่องการอ่านหนังสือให้เด็กฟังเป็นทุนเดิม ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งนางโกลที่คุณสมกิจทำงานอยู่นั้นเป็นพื้นที่ดำเนินโครงการส่งเสริมการอ่านมาก่อนหน้านี้นี้นประมาณหนึ่งปี สำหรับคุณสมกิจแล้วจึงแทบจะไม่ได้เฝ้าปากชวนยาก เธอตกลงร่วมงานด้วยความเต็มใจ

ทีมงานคนต่อมาคือคุณอุดมลักษณ์ หรือคุณปลา คุณไก่กับคุณปลาเป็นทีมงานที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นฝาแฝดก็ได้ บางคนถึงกับเรียกเธอทั้งสองลับหลังว่า “ลัก ยม” ดังนั้นเมื่อคุณไก่เข้าร่วม

โครงการ คุณปลาก็เข้าร่วมด้วยโดยไม่ต้องเชิญ นอกจากนั้นทั้งสองคนยังมีประสบการณ์ในการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้ลูกฟัง และเห็นประโยชน์และผลจากการส่งเสริมการอ่านหนังสือ จึงเป็นทีมวิจัยที่ลงตัวเป็นที่สุด

คนต่อมาที่ถูกชักชวนเข้าร่วมทีมคือคุณแคทรียา หรือน้องอีฟ เนื่องจากขณะนั้นเธอกำลังตั้งครรภ์ได้ประมาณ 4 เดือน และเป็นผู้รับผิดชอบงานอนามัยแม่และเด็กของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธร จึงเป็นทั้งผู้รับผิดชอบงานโดยตรงและเป็นเป้าหมายที่น่าสนใจอีกคนหนึ่ง เธอยินดีเข้าร่วมงานเพราะอยากทำงานวิจัยในงานที่ตัวเองรับผิดชอบ ยิ่งไปกว่านั้นเธอยากลองอ่านหนังสือให้ลูกฟัง และติดตามดูว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ซึ่งต่อมาเธอได้เริ่มอ่านหนังสือให้ลูกฟังตั้งแต่อายุได้ 6 เดือน และมีบทเรียนที่น่าสนใจซึ่งจะได้กล่าวถึงในส่วนของผลการศึกษาค่อยๆ ไป

คุณดวงพร หรือน้องแจ่ง เป็นเพื่อนกับน้องอีฟ ทำงานด้านสุขภาพบาลิสต์แควคล้อม แม้จะไม่เกี่ยวกับเรื่องพัฒนาการเด็กแต่ก็เป็นเพื่อนร่วมงานที่ชักชวนทำงานด้วยง่าย ไม่เคยทำงานวิจัยมาก่อน งานวิจัยเรื่องนี้อาจทำให้เธอได้พัฒนาในด้านวิชาการซึ่งจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในงานประจำของเธอได้ จึงชวนมาร่วมงานซึ่งเธอก็ยินดี

เมื่อได้ทีมงานหลักที่เป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขแล้ว ทีมงานได้ไปชวนทีมวิจัยในชุมชนเพิ่มอีก 6 คน ซึ่งเป็นอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อบค. และผู้ใหญ่บ้าน ได้ทีมวิจัยหลัก 11 คน ทั้งหมดได้ช่วยกันพัฒนาโจทย์เพื่อเสนอขอของบประมาณจาก สกว.

ยังมีทีมวิจัยที่มาร่วมงานภายหลังอีก 2 คน คือ คุณชัยยุทธ หรือหน้อย และคุณณัฐพร หรือณัฐ คุณณัฐทำงานอยู่ รพ.สต.หนองหินที่เดียวกับคุณปลา คุณปลาจึงชวนมาร่วมงานด้วย ขณะนั้นคุณณัฐท้องแก่ใกล้คลอดเธอจึงยินดีเข้าร่วมงานด้วยเพราะจะได้ลองทำกับลูกคู่

ทีมวิจัยคนสุดท้ายคือคุณหน้อย เป็นเพื่อนสมัยเรียนประถม จนถึงมัธยมกับหัวหน้าโครงการ ได้เข้าร่วมทีมวิจัยนั้นเป็นไปโดยบังเอิญ ในช่วงของการเริ่มต้นพัฒนาโจทย์ วันหนึ่งขณะที่ทีมวิจัยประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กันอยู่นั้นเธอบังเอิญผ่านมาพบเข้าจึงเกิดความสนใจและขอร่วมเป็นทีมวิจัยด้วย ด้วยเหตุผลที่ว่า“ให้ลองเฮ็ดวิจัยนำแหละ อยากรู้เฮ็ดวิจัยเป็น” อีกทั้งเธอมีลูกชายที่อยู่ในช่วงอายุของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย และมีลูกสาวอายุ 7 ปี ซึ่งได้เห็นพัฒนาการของลูกๆ จากการส่งเสริมการอ่านนิทานให้ลูกฟัง และครอบครัวของเธอเป็นครอบครัวขยาย คือมี ปู่ ย่า อยู่ด้วย และช่วยเลี้ยงดู ได้เล่านิทานให้หลานๆ ฟัง เป็นประจำ จึงพบว่า ลูกสาวคือ น้องมายมื่นท์ และลูกชายคือน้องมาร์ค เป็นเด็กที่เฉลียวฉลาด กล้าแสดงออก IQ ดี ร่าเริงแจ่มใส และมีความเคารพต่อคุณปู่-คุณย่า และ คุณพ่อ-คุณแม่ ดังนั้น เมื่อหัวหน้าโครงการชักชวนเข้าร่วมโครงการฯ จึงไม่ลังเล เพราะเห็นคุณค่าของการส่งเสริมการอ่าน และอยากให้เด็กๆ ในพื้นที่ รพ.สต.หนองหอยซึ่งเป็นพื้นที่ตัวเองทำงานได้รับผลประโยชน์จากโครงการนี้ให้มากที่สุด

สรุปแล้วเรามีทีมวิจัยทั้งหมด 13 คน ซึ่งมีที่มาที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่เคยร่วมงานและรู้จักกันสนใจโครงการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง บางคนได้มีโอกาสส่งเสริมการอ่านมาแล้ว บางคนเป็นคนรับผิดชอบงานอนามัยแม่และเด็กโดยตรง บางคนกำลังตั้งครรถ์อยากทำเพราะถูกในท้อง และบางคนอยากทำวิจัยเป็น วิธีการแสวงหาทีมวิจัยเราใช้การพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ไม่ได้กำหนดจำนวนคนตายตัวตั้งแต่แรก เห็นใครที่น่าจะเรียนรู้ร่วมกันได้ก็ชวน เรียกว่าพัฒนาโจทย์วิจัยไปทีละขั้นกันไป จากเดิมที่คิดว่าจะมีทีมงาน 11 คน จึงได้เพิ่มขึ้นอีกในช่วงพัฒนาโจทย์อีก 2 คน

1.2 การเลือกพื้นที่วิจัย

ครั้งแรกทีมวิจัยได้เลือกพื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งนางโอก และตำบลหนองหินซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการอ่านมาก่อน เป็นพื้นที่รับผิดชอบของคุณไก่อ และคุณปลา ต่อมาเมื่อคุณหน้อยเข้าร่วมทีมด้วยจึงได้เลือกพื้นที่ในความรับผิดชอบเข้ามาด้วย ซึ่งได้แก่พื้นที่ในเขตของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองหอย เป็นพื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจนซีซีเอฟแห่งประเทศไทย และมีบริบทของชุมชนที่แตกต่างจากสองพื้นที่แรก กล่าวคือพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กหาปลาขายเป็นอาชีพเสริม และทำนาเป็นหลัก และเนื่องจากเป็นพื้นที่ติดแม่น้ำชี คนที่นี่จึงทำนาปีละ 2 ครั้ง พ่อแม่ผู้ปกครองจึงแทบไม่มีช่วงที่ว่างจากงานเหมือนอีก 2 พื้นที่แรก น่าสนใจว่าในพื้นที่ที่มีบริบทชีวิตที่ต่างกันนี้จะมีผลต่อการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง หรือต่อการพัฒนาการของเด็กหรือไม่

สรุปแล้วเรามีพื้นที่วิจัยอยู่ใน 3 ตำบล ได้แก่ ทุ่งนางโอก หนองหิน และเชียงคำ ในแต่ละตำบลได้เลือกหมู่บ้านอันเป็นที่ตั้งของ รพ.สต. หรือหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อสะดวกในการดำเนินงานของทีมวิจัย ในตำบลทุ่งนางโอกเลือกบ้านทุ่งนางโอกทั้ง 3 หมู่ ในตำบลหนองหินเลือกบ้านหนองหินทั้ง 2 หมู่ และตำบลเชียงคำ เลือกบ้านหนองหอย และบ้านกุดคง

1.3 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เรากำหนดว่ากลุ่มตัวอย่างของเราจะมีทั้งเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปี พร้อมผู้ปกครอง และหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป วิธีแสวงหากลุ่มตัวอย่างมีหลายวิธี เช่น

ทีมวิจัยชวนเข้าร่วมโครงการ โดยหลักๆจะเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นคนชวน ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ชวนขณะที่มาใช้บริการที่ รพ.สต. ในคลินิกเด็กดี ซึ่งผู้ปกครองจะพาเด็กมาฉีดวัคซีนและมารับการตรวจพัฒนาการเด็กตามนัด นอกจากนี้ยังมีคลินิกฝากครรภ์ ที่หญิงตั้งครรภ์ในพื้นที่มารับบริการ ทีมวิจัยจะแนะนำว่ามีโครงการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ซึ่งจะช่วยให้เด็กฉลาด ซึ่งการชวนด้วยวิธีนี้ทำให้ได้หญิงตั้งครรภ์เข้าร่วมโครงการ 5 คน เด็กและผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ 7 ครอบครัว

นอกจากนั้นทีมวิจัย (ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและทีมของชุมชน) ก็ลงชุมชนไปชวนถึงบ้าน ซึ่งได้แนะนำโครงการและพูดถึงประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับเช่นเดียวกับในคลินิก

บริการ ด้วยวิธีนี้ ทำให้ได้หญิงตั้งครรภ์เข้าร่วมโครงการ 4 คน เด็กและผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ 51 ครอบครัว

ยังมีผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการเนื่องจากได้รับการชักชวนจากผู้เข้าร่วมโครงการด้วยกัน ด้วยวิธีนี้ ทำให้ได้หญิงตั้งครรภ์เข้าร่วมโครงการ 1 คน เด็กและผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ 2 ครอบครัว

มีอยู่ 1 ครอบครัวที่สามีมาขายไอศกรีม ที่ รพ.สต.หนองหอยทุกวัน เจ้าหน้าที่ได้เล่าถึงโครงการวิจัยและชวนเข้าร่วมโครงการเนื่องจากภรรยาตั้งครรภ์ซึ่งเป็นครรภ์ อายุครรภ์ประมาณ 4 เดือน และมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีความวิตกกังวลกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และความไม่สบายจากการตั้งครรภ์ ต้องมารับบริการรักษาพยาบาลและขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ รพ.สต.หนองหอย วันเว้นวัน ครั้งแรกภรรยาไม่ให้ความสนใจกับโครงการสักเท่าไรแต่สามีมีความสนใจ กระตือรือร้น ซักถามข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ และนำวิธีการส่งเสริมการอ่านเพื่อกระตุ้นพัฒนาการของลูกในครรภ์ หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว ทุกวันที่มาขายไอศกรีม ก็มักจะเล่าถึงสิ่งที่เกิดกับภรรยาและลูกในครรภ์ หลังจากที่ได้ไปอ่านหนังสือให้ลูกในครรภ์ฟัง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

รวมแล้วทำให้มีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ 70 ครอบครัว แบ่งเป็น

1. หญิงตั้งครรภ์ จำนวน 10 คน อยู่ใน

- พื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.ทุ่งนางโอก จำนวน 4 คน
- พื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.หนองหิน จำนวน 3 คน
- พื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.หนองหอย จำนวน 3 คน

2. เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และผู้ปกครอง จำนวน 60 ครอบครัว อยู่ใน

- พื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.ทุ่งนางโอก จำนวน 20 คน
- พื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.หนองหิน จำนวน 20 คน
- พื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.หนองหอย จำนวน 20 คน

แบ่งตามกลุ่มอายุของเด็กได้ดังนี้ เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 18 คน อายุ 1-3 ปี จำนวน 42 คน

2. การดำเนินงานวิจัย ในช่วง 6 เดือนแรก ทีมได้ทำการพัฒนาโจทย์ ประชุมชี้แจงโครงการ ออกแบบการเก็บข้อมูลบริบทครอบครัว ชุมชน การเก็บข้อมูล การส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง และถอดบทเรียนผลการดำเนินงานวิจัยในเบื้องต้น รายละเอียดของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

2.1 การพัฒนาโจทย์

โจทย์หลักมาจากพื้นฐานของทีมวิจัยที่สนใจด้านการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เนื่องจากการทำวิจัยเรื่อง “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” แต่ที่ผ่านมายังขาดความชัดเจนใน

กระบวนการทำงาน ทั้งในแง่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก การติดตามส่งเสริมการอ่าน การวัด และการประเมินพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นทีมวิจัยจึงสนใจที่จะใช้กระบวนการวิจัยท้องถิ่น ในการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะมีส่วนสำคัญในการอธิบายถึงคุณค่า และประโยชน์ของการอ่าน หนังสือให้เด็กฟังที่มีต่อเด็กในมิติของพัฒนาการ

2.2 การประชุมทีมวิจัยหลัก

2.2.1) วัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจ วางแผนการดำเนินงาน ร่วมกัน วางหลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ และเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันตลอดกระบวนการ

2.2.2) วิธีการ การประชุมทีมวิจัยมีการจัดประชุมที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธร ในครั้งแรก หลังจากนั้นได้มีการประชุมสัญจร ชี้แจงโครงการในพื้นที่ คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองหอย หนองหิน และทุ่งนางโอก ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นนักวิจัยมือใหม่ และถือว่าเป็นงานวิจัยชิ้นแรกของนักวิจัยหลายคนและเป็นครั้งแรกที่ได้ร่วมทำวิจัยกับ สกว. ทีมวิจัยยังขาดความมั่นใจในการที่จะเริ่มดำเนินงาน จึงได้ประสานทีมพี่เลี้ยงร่วมประชุมชี้แจงในการประชุมครั้งแรก โดยชี้แจงโครงการถึงที่มาที่ไปของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ และแนวทางการดำเนินงานว่าจะต้องทำอะไรบ้างในบทบาทของนักวิจัย

2.2.3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทีมวิจัย 13 คน ที่ปรึกษา 1 คน และพี่เลี้ยงจาก สกว. 2 คน

2.2.4) วันที่ดำเนินการ 26 เมษายน 2554

2.2.5) บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมากขึ้น

2.3 ออกแบบการเก็บข้อมูลบริบทรอบครัว ชุมชน

2.3.1) วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ทีมวิจัยด้านกระบวนการเก็บข้อมูล

2.3.2) วิธีการ จัดประชุมทีมวิจัยช่วยกันออกแบบการเก็บข้อมูลโดยทำตามกรอบแนวคิดการวิจัย ทำให้ได้ประเด็นของการเก็บข้อมูล ดังนี้

- ครอบครัว ชุมชน และสังคม ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างไร
- ครอบครัว ชุมชน และสังคม ส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กอย่างไร

และทีมวิจัยได้แบ่งบทบาทหน้าที่กัน ดังนี้ ผู้ดำเนินการกลุ่ม คุณพรพิไล และคุณสมกิจ ผู้บันทึก คุณอุบลลักษณ์ และคุณแคทริยา ผู้บันทึกเสียงและถอดเทป คุณดวงพร

2.3.3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทีมวิจัย 13 คน

2.3.4) วันที่ดำเนินการ 20 พฤษภาคม 2554

2.3.5) บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการออกแบบ การเก็บข้อมูลร่วมกัน และได้ประเด็นคำถามในการเก็บข้อมูล

2.4 การเก็บข้อมูล

2.4.1) วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทของครอบครัว ชุมชน สังคม สถานการณ์อ่าน หนังสือในชุมชน

2.4.2) วิธีการ เมื่อได้ประเด็นการเก็บข้อมูลแล้วทีมวิจัยได้ทำการทดลองเก็บข้อมูลในบ้าน หนองหอย บ้านปากเป้งและบ้านกุดกง โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกต การจัดเวที การรวบรวมข้อมูลจาก การบันทึกเทป การจดบันทึก และการถ่ายภาพ ทำให้ทีมวิจัยได้ เรียนรู้วิธีการเก็บข้อมูล จากนั้นทีมวิจัยแต่ละพื้นที่ได้แยกย้ายกันลงเก็บข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบของ แต่ละคน หลังจากนั้นได้นำข้อมูลกลับมาเล่าสู่กันฟัง ช่วยกันวิเคราะห์สิ่งที่ได้มา และแบ่งกันเขียนตาม พื้นที่ของตัวเอง

2.4.3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทีมวิจัย 13 คน เด็กกลุ่มเป้าหมายและผู้ปกครองจำนวน 20 คู่ และกลุ่มเป้าหมายหญิงมีครรภ์ จำนวน 3 คน

2.4.4) วันที่ดำเนินการ 25 กรกฎาคม 2554

2.4.5) บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน การสร้างการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลระหว่าง ทีมวิจัยและชุมชน ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการเก็บข้อมูล

2.5 การส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

ในขั้นตอนนี้ทีมวิจัยได้ใช้บทเรียนจากโครงการวิจัย “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” มา ส่งเสริมให้ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ตามขั้นตอน ดังนี้

การจัดหาหนังสือสำหรับเด็ก ทีมได้แบ่งงบประมาณสำหรับแต่ละพื้นที่เท่าๆกัน ค่าบิลละ 15,000 บาท หลังจากนั้นทีมวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นคนไปเลือกซื้อหนังสือที่ร้านขาย หนังสือแห่งหนึ่งในตัวจังหวัด สำหรับรายการหนังสือที่เลือกซื้อทีมเลือกจากการศึกษาจากโครงการ “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” จากคำแนะนำของพี่เลี้ยงงานวิจัย และจากประสบการณ์ตนเองส่วน หนึ่ง หญิงตั้งครรภ์และผู้ปกครองได้รับหนังสือไปครอบครัวละ 2 เล่ม

ทีมวิจัยทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วม โครงการถึงวิธีการอ่านหนังสือ การแลกเปลี่ยนหมุนเวียน หนังสือเดือนละครั้ง

ทีมวิจัยติดตามการอ่านหนังสือของหญิงมีครรภ์และผู้ปกครองในช่วงที่มารับบริการที่ รพ. สต.เป้าหมาย นอกจากนั้นยังติดตามในชุมชนด้วย โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1 ครั้ง

2.6 การถอดบทเรียนเบื้องต้นเพื่อเก็บประเด็นไปสร้างตัวชี้วัด

2.6.1) วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้นักวิจัย

2.6.2) วิธีการ ทีมวิจัยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่มและซักถามรายบุคคล ในพื้นที่ รพ.สต.ทุ่งนางโอก โดยยังไม่ได้กำหนดประเด็นคำถามที่ชัดเจน แต่เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง โดยทีมวิจัยได้เปิดประเด็นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และเก็บข้อมูลประกอบการกำหนดประเด็นคำถามในการถอดบทเรียนครั้งต่อไป

หลังจากทีมวิจัยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ รพ.สต.ทุ่งนางโอก ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าการถอดบทเรียนในครั้งต่อไปจะต้องตั้งประเด็นคำถามที่ชัดเจน ดังนั้นทีมวิจัยได้ประชุมเตรียมการถอดบทเรียน โดยกำหนดประเด็นที่ต้องการถอดบทเรียนร่วมกัน ได้แก่

1. เด็กมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพฤติกรรมอย่างไรที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการในประเด็น ดังนี้

- 1.1 ความจำดี
- 1.2 สมารถดี
- 1.3 เก่ง-ฉลาด
- 1.4 พัฒนาการด้านร่างกายดี
- 1.5 รักการอ่าน
- 1.6 อารมณ์ดี
- 1.7 จินตนาการ

2. วิธีการวัดการเปลี่ยนแปลงหรือพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการในประเด็นดังกล่าวอย่างไร

2.6.3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทีมวิจัย 13 คน เด็กกลุ่มเป้าหมายและผู้ปกครองจำนวน 20 กลุ่มเป้าหมาย หญิงมีครรภ์ จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้าน 5 คน

2.6.4) วันที่ดำเนินการ 22 มกราคม 2555

2.6.5) บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน ได้ข้อมูลที่หลากหลาย โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อมูล

ทีมงานได้ทำการถอดเทปคำต่อคำ และรวบรวมข้อมูลจากบันทึกของทีมวิจัย มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ศึกษาและสร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

บทที่ 4

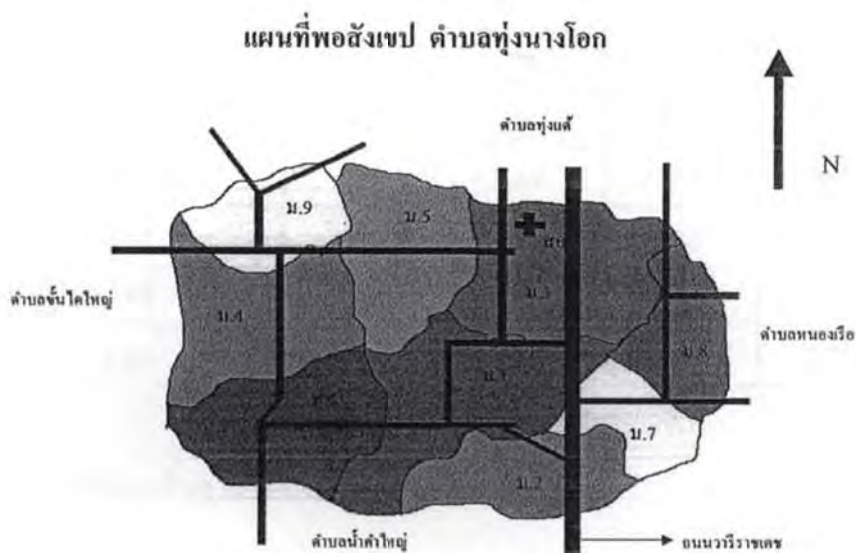
ผลการวิจัย

จากการวิจัย ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์ สังเกต สันทนากลุ่ม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน สังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก 2) เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มีผลต่อการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการส่งเสริมการอ่าน 5) ตัวชี้วัดด้านพัฒนาการเด็กจากการอ่านแบบมีส่วนร่วม

1.บริบทชุมชน สังคม และครอบครัว

1.1 บริบทชุมชน สังคม การศึกษาข้อมูลบริบทของพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้แบ่งศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบลดังนี้

ก. ตำบลทุ่งนางโอก

ภาพประกอบที่ 2 แผนที่ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมืองยโสธร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลทุ่งแค อำเภอมือง จังหวัดยโสธร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองเรือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลคันไผ่ใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร

การปกครอง และประชากร

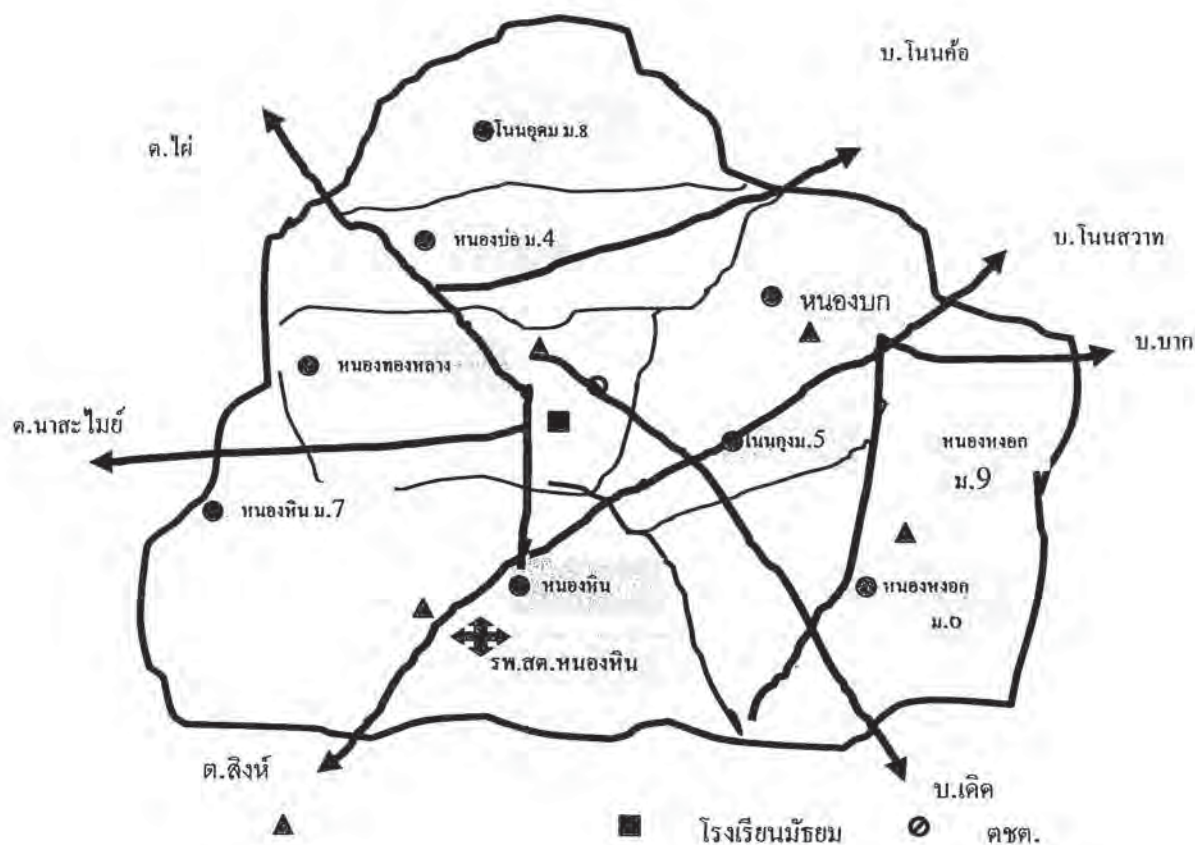
ตำบลทุ่งนางโกล แบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,155 ครัวเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,661 คน แยกเป็นชาย 2,877 คน หญิง 2,784 คน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร ตำบลทุ่งนางโกล อำเภอมืองยโสธร

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หลังคาเรือน	ครอบครัว	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
1	ทุ่งนางโกล	194	208	519	505	1,024
2	หนองไม้ตาย	180	188	407	429	836
3	ทุ่งนางโกล	225	238	551	539	1090
4	หนองเป่า	155	164	387	352	739
5	คอนกระยอม	74	79	208	158	366
6	หนองตอ	78	81	193	191	384
7	หนองซอแมว	136	143	339	349	688
8	นาแสน	47	50	113	114	227
9	โนนโพธิ์	66	69	160	147	307
รวม		1,155	1,220	2,877	2,784	5,661

ที่มา : โปรแกรมข้อมูลพื้นฐาน JHCIS 1 กรกฎาคม 2554

ข.ตำบลหนองหิน

ภาพประกอบที่ 3 แผนที่ตำบลหนองหิน

ตำบลหนองหิน อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองยโสธร ระยะทาง 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 21,749 ไร่ มีประชากรทั้งหมด 5,021 คน

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดเขตกับ ตำบลไผ่ อำเภอทรายมูล

ทิศใต้ ติดเขตกับ ตำบลสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก ติดเขตกับ ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว

ทิศตะวันตก ติดเขตกับ ตำบลนาสะไมย์

การปกครอง และประชากร

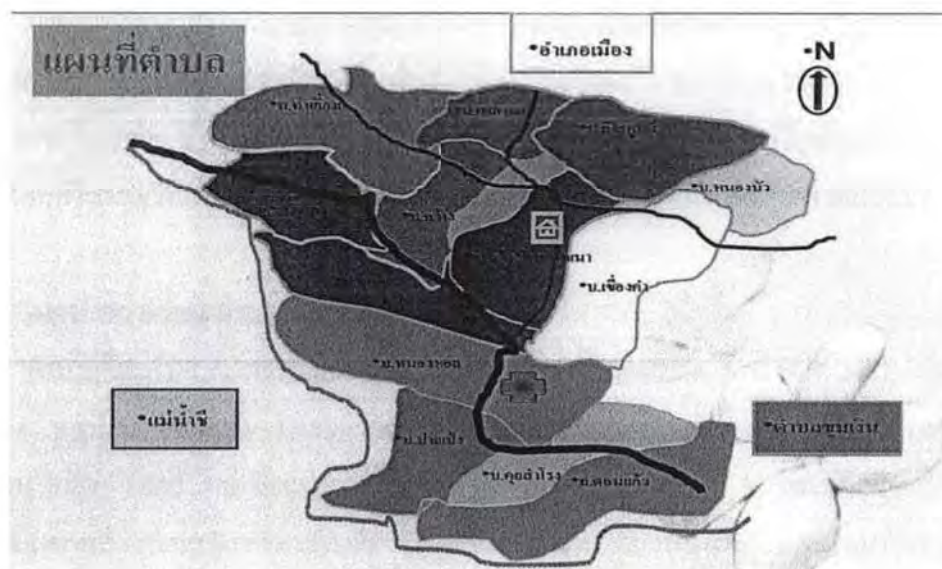
ตำบลหนองหิน แบ่งการปกครอง ออกเป็น 9 หมู่บ้าน 1 อบต. จำนวนครัวเรือน 1,126 ครัวเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,135 คน แยกเป็นชาย 2,538 คน หญิง 2,552 คน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนประชากร ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองยโสธร

กลุ่มอายุ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1-4	99	3.83	142	5.57	241	4.69
5-9	147	5.69	140	5.49	287	5.59
10-14	196	7.59	175	6.87	371	7.22
15-19	204	7.90	205	8.05	409	7.96
20-24	189	7.32	184	7.22	373	7.26
25-29	216	8.36	179	7.03	395	7.69
30-34	238	9.21	202	7.93	440	8.57
35-39	233	9.02	219	8.59	452	8.80
40-44	280	10.84	245	9.62	525	10.22
45-49	180	6.97	172	6.75	352	6.85
50-54	170	6.58	170	6.67	340	6.62
55-59	129	4.99	125	4.97	254	4.95
60-64	109	4.22	119	4.67	228	4.44
65-69	74	2.86	92	3.61	166	3.23
70-74	54	2.09	71	2.79	125	2.43
75 ปี ขึ้นไป	65	2.52	108	4.24	177	3/45

ค. ตำบลเชียงคำ

ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขตอำเภอเมืองยโสธร มีระยะทางห่างจากอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที โดยทางรถยนต์

ภาพประกอบที่ 4 แผนที่ตำบลเชียงคำ

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตอำเภอเมืองยโสธร

ทิศใต้ ติดต่อกับ เขตอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

ลักษณะภูมิประเทศ และพื้นที่

มีพื้นที่ประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากร 104.12 คนต่อตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง (ท่วมซ้ำซาก 10 ปี) มีแม่น้ำชีไหลผ่านตลอดหมู่บ้าน สภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย

การเศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษา

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชหลักที่สำคัญได้แก่ ข้าว อาชีพเสริมคือ ทำการประมงน้ำจืด ทำให้รายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรมและการประมง แรงงานส่วนหนึ่งก็จะมีการไปรับจ้างในเขตอำเภอเมืองยโสธร

ด้านศาสนาประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ในทางปฏิบัติกลุ่มผู้ที่ยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมทางด้านศาสนามักจะเป็นเฉพาะกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ โดยมี ศาสนสถาน ได้แก่ วัด จำนวน 6 แห่ง

ด้านการศึกษาประชากรส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าศึกษาตามหลักสูตรของการศึกษาภาคบังคับ โดยมีสถานศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขยายโอกาสฯ จำนวน 1 แห่ง มีนักเรียนบางส่วนเดินทางไปศึกษาที่โรงเรียนในเขตเทศบาล เช่น โรงเรียนศรีธรรมวิทยาคม โรงเรียนอนุบาลยโสธร เนื่องจากการคมนาคมสะดวกและมีรถรับ-ส่ง

การปกครองและประชากร

ตำบลเชียงคำ แบ่งการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ออกเป็น 1 ตำบล 14 หมู่บ้าน จำนวน 1,653 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 8,771 คน แยกเป็นชาย 4,711 คน หญิง 4,060 คน ซึ่งแบ่งการบริการด้านสาธารณสุขออกเป็น 3 โซน คือโซนรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพหนองบัว รับผิดชอบจำนวน 6 หมู่บ้าน และโซนรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพหนองหอย รับผิดชอบจำนวน 6 หมู่บ้าน โรงพยาบาลยโสธร 2 หมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนประชากร พื้นที่รับผิดชอบ รพ.สต.หนองหอย

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร			ร้อยละ
			ชาย	หญิง	รวม	
2	บ้านคุยสำโรง	39	102	82	184	6.54
3	บ้านปากเป้ง	34	125	113	238	8.46
4	บ้านกุดกง	151	289	279	568	20.19
7	บ้านดอนแก้ว	89	234	238	472	16.77
8	บ้านหนองหอย	153	370	380	750	26.65
14	บ้านกุดกง	159	310	292	602	21.39
รวม		625	1,430	1,384	2,814	100.00

1.2 บริบทครอบครัว ชุมชนกับพัฒนาการเด็ก

ความเชื่อในอดีตกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ในอดีต คุณเหมือนจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่จากการ

เสวนากลุ่มระหว่างทีมวิจัยและปราชญ์ชาวบ้าน พบว่าในอดีตได้ให้ความสำคัญตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ หากหญิงใดในหมู่บ้านตั้งครรภ์ และทราบว่าอยากกินอาหารอะไรสมาชิกในครอบครัว จะต้องหาให้ หรือแม้แต่เพื่อนบ้านก็ต้องนำอาหารที่หญิงตั้งครรภ์อยากกินมาให้ เพราะมีความเชื่อเรื่องบาป บุญ และการห้ามกินอาหารแสลง หรือให้กินอาหารบางอย่าง ระหว่างการตั้งครรภ์ เช่น ให้กินปลาไหลจะได้ ปลอดภัย ซึ่งก็หมายถึงการส่งเสริมให้หญิงตั้งครรภ์ได้กินอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ส่งผลต่อ พัฒนาการของเด็กในครรภ์นั่นเอง

นอกจากนี้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านร่างกายในอดีตยังได้มีการประเมินพัฒนาการเด็ก เช่น “สามเดือนยก หกเดือนนั่ง” หมายถึงเด็กที่อายุสามเดือนจะต้องยกคอได้ อายุหกเดือนสามารถนั่งได้ หากเด็กคนใดที่มีพัฒนาการด้านร่างกายช้า เช่น เดินได้ช้า ขาไม่แข็งแรง จะนำเด็กไปฝึกเดินในสนามหญ้าที่มีน้ำค้างในตอนเช้า หรือนำผ้าชุบน้ำค้างตามหญ้ามาประคบขาเด็ก เพราะเชื่อว่าจะทำให้ขาเด็ก แข็งแรง สามารถเดินได้เร็วขึ้น แต่ในมุมมองของทีมวิจัยวิเคราะห์ตามหลักเหตุและผลคิดว่า การฝึกเด็กหัดเดินในช่วงเช้าที่มีน้ำค้าง ทำให้เด็กได้รับอากาศบริสุทธิ์ และเป็นช่วงที่เด็กตื่นนอนใหม่มีความ สดชื่น ไม่ง่วง เมื่อเด็กสัมผัสความเย็นของน้ำค้างจะช่วยกระตุ้นให้เด็กเคลื่อนไหว ก้าวเดิน นอกจากนี้ยังได้มีการใช้ภูมิปัญญาโดยการใช้วัสดุที่หาได้ในชุมชน โดยใช้ไม้ หรือไม้ไผ่นำมาทำเป็น เสาหลักและทำที่จับให้เด็กสามารถจับฝึกเดินหมุนรอบเป็นวงกลม ส่วนพัฒนาการด้านภาษาในอดีต ผู้ปกครองเด็กจะรู้สึกสบายใจหากได้นำเอาเขียดจะนา ตีที่ปากเด็กเพราะเชื่อว่าเด็กจะไม่เป็นไข้ แน่นนอน และยังทำให้เด็กพูดเก่งด้วย

นอกจากนี้ยังมีการสอนให้เด็กร้องเพลง เดินประกอบเพลง เช่น เพลงจับปูดำขยำปูนา เหตุผล เพื่อให้เด็กมีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน อารมณ์ดี โดยไม่รู้ว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการได้ ครบทุกด้าน คือ การแสดงท่าทางต่าง ๆ ก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย กล้ามเนื้อ การร้อง เพลงก็เป็นการส่งเสริมด้านภาษา อารมณ์ การร้องเพลงร่วมกันก็เป็นการกระตุ้นพัฒนาการด้านสังคม

นอกจากมุมด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแล้ว ยังมีมุมมองด้านตรงกันข้ามกับการส่งเสริม พัฒนาการเด็กของผู้ปกครอง ด้านพัฒนาการด้านร่างกาย เกี่ยวกับกล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณปกครองไม่รู้ คือ การห้ามเด็กจับปากกา ชีดเขียน เพราะเห็นว่าเด็กยังไม่ถึงเวลาที่จะต้อง เรียนรู้ด้านการขีดเขียน กลัวเด็กขีดเขียนบ้านสกปรก ต้องถึงวัยเรียน เข้าโรงเรียนก่อน จึงจะขีดเขียน ได้ ซึ่งถือว่าเป็นการปิดกั้นพัฒนาการของเด็ก

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในปัจจุบัน

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในปัจจุบัน จะมีความแตกต่างกัน แต่ละครอบครัวซึ่งจะขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลายอย่าง เช่น ครอบครัว การเลี้ยงดู ความรู้ ความใส่ใจ ที่แตกต่างกัน ของผู้ดูแลเด็ก ซึ่งทีมวิจัย ได้เก็บข้อมูลโดยการสอบถามผู้ปกครองเด็ก เมื่อมารับบริการฉีดวัคซีนในทุกเดือน และการติดตาม เยี่ยมบ้าน ซึ่งเมื่อถามถึงการประเมินพัฒนาการเด็ก ตามสมุดสีชมพู ก็จะได้คำตอบที่แตกต่างกัน บาง

คนให้ข้อมูลว่า ประเมินตามเกณฑ์อายุอย่างสม่ำเสมอ บางคน ประเมินแต่ไม่สม่ำเสมอ บางคนไม่ทำเลย รอให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจประเมินให้ และเมื่อประเมินพัฒนาการเด็กตามเกณฑ์ ผู้ปกครองเด็กส่วนใหญ่จะสามารถบอกถึงสิ่งที่เด็กทำได้ ในช่วงอายุนั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่อีกตรงตามเกณฑ์อายุที่กำหนด โดยจะบอกแบบกว้าง ๆ ซึ่งจะเน้นด้านภาษาเป็นสำคัญ เช่นจะบอกว่า เด็กพูดเก่ง ร้องเพลงเก่ง พูดเข้าใจ เป็นต้น แต่เมื่อถามถึงการส่งเสริมพัฒนาการ ก็จะได้คำตอบที่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่ให้ความสนใจอ่านสมุดสีชมพูจะสามารถตอบได้ บางคนบอกวิธีการส่งเสริมพัฒนาการได้ไม่ถูกต้อง บางคนตอบไม่เคยทำเลย ทีมวิจัยได้ศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชนและสังคมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ใน ด้านต่างๆ ดังนี้

1.บริบทครอบครัว ในปัจจุบันสื่อการเรียนรู้ โฆษณาต่างๆ มีอิทธิพลต่อครอบครัวมากขึ้น ประกอบกับผู้ปกครองมีความรู้ ระดับการศึกษาสูงขึ้น สื่อการเรียนรู้ การกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีแพร่หลายในรูปแบบต่างๆ เข้าถึงได้ง่าย ทำให้บางครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ เห็นความสำคัญและสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กมากขึ้น แต่ยังมีบางครอบครัว เช่น พื้นที่ตำบลเชิงคำ มีวิถีชีวิตประกอบอาชีพการประมง บางครอบครัวมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ไม่สามารถจัดหาสื่ออุปกรณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ ไม่มีเวลาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่ด้วยวิถีชีวิตของครอบครัว ทำให้ผู้ปกครองมีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยธรรมชาติ ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เด็กในครอบครัวที่มีอาชีพหาปลา ผู้ปกครองให้ช่วยคัดแยก กุ้ง หอย ปู ปลา ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย กล้ามเนื้อมัดเล็ก เด็กได้รู้จักสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา การเรียนรู้

ตามบริบทครอบครัวที่มีความแตกต่างทำให้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กแตกต่างกันไป แต่ส่วนที่เหมือนกัน คือ ครอบครัวมีการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่ขาดการติดตามประเมินพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้านตามเกณฑ์มาตรฐาน

ครอบครัวน้องเปตอง : “หนูเห็นว่าอียังดี กะเฮ็ดน้ำเบิด หาของเล่นมาให้ กะซอมเบ้งอยู่ตลอด แต่ว่ากะบ่เคยเทียบใส่เกณฑ์”

ครอบครัวน้องฟิว : “มีสมุดสีชมพู แต่ไม่ได้เปิดเปรียบเทียบกับพัฒนาการเด็กตามสมุด”
ฉะนั้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก คงต้องเป็นเรื่องหนักสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขต้องสอนและสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองเด็กมากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กมีความรู้ ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามเกณฑ์อายุต่อไป

2. บริบทชุมชนและสังคม

จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่าบทบาทของชุมชนยังไม่ชัดเจนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ส่วนใหญ่จะพบว่าการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในหน่วยงานราชการ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในวันที่มีการให้บริการวัคซีน ก็มีการตรวจกระดูกและประเมินพัฒนาการเด็กควบคู่กันไป จัดมุมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีของเล่น หนังสือนิทาน

ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งมีการตรวจประเมินพัฒนาการเด็ก

2.บริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มีผลต่อการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

2.1 บริบทครอบครัวกับการส่งเสริมการอ่านของเด็ก ตำบลทุ่งนางโอก ตำบลหนองหิน และตำบลเขื่องคำ

ครอบครัวกับการส่งเสริมการอ่าน

อดีตยังไม่มี การส่งเสริมการอ่านหนังสือในเด็กที่ชัดเจน แต่จะเป็นไปในรูปแบบการกล่อม การเล่านิทาน โดยมีกระบวนการส่งเสริมอยู่ 2 ลักษณะคือ เล่าโดยพ่อแม่ หรือคนในครอบครัว และการรวมกลุ่มกันของผู้ปกครองและเด็ก โดยมีผู้ปกครองที่เล่านิทานเก่งเป็นคนเล่าให้เด็กฟัง ซึ่งเด็กที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ปู่ ย่า ตา ยาย จะได้รับฟังนิทานพื้นบ้านมีคติสอนใจ

บริบทเรื่องส่งเสริมการอ่านที่ผ่านมาก่อนเริ่มโครงการ เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน เด็กบางคนมีพ่อแม่ดูแล บางคนปู่ ย่า ตา ยาย ลุงป้า น้าอา การส่งเสริมเรื่องการอ่านมักจะถูกมองข้ามจากผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก เพราะส่วนใหญ่คิดว่า เรื่องการอ่านเป็นหน้าที่ของครู เด็กวัยแรกเกิด-3 ปี เป็นวัยที่ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลให้เติบโตตามเกณฑ์อายุ การอ่าน การเขียน ต้องฝึกเมื่อเด็กเข้าโรงเรียน จึงไม่ได้ใส่ใจหรือให้ความสำคัญ เด็กมักจะเล่นและเรียนรู้ตามวัย และผู้ปกครองกลัวว่าเด็กจะทำลาย ฉีกหนังสือ จึงไม่ยอมให้เด็กจับหรืออ่านหนังสือ พ่อแม่บางคนก็จะให้เด็กดู นิทาน การ์ตูน จากทีวี หรือซีดี แล้วแต่บริบทของครอบครัว เมื่อชุมชนทุ่งนางโอกและหนองหินได้เข้าร่วมโครงการ “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” ในปี 2553 พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองเด็กที่ได้เข้าร่วมโครงการได้รับสนับสนุนหนังสือนิทาน คนละ 2 เล่ม แก่กลุ่มเป้าหมาย 20 คน ได้รับความรู้เรื่องการส่งเสริมการอ่าน ผู้ปกครองเด็กได้ส่งเสริมการอ่านให้ ลูก หลาน และได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จากการลดบทเรียน และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่าเด็กมีความเฉลียวฉลาด จดจำสิ่งต่างๆ ได้ดี มีจินตนาการ เรียนรู้และทำสิ่งต่างๆ ได้เร็ว เกินวัย มีความสนใจเรื่องการอ่าน อารมณ์ดี พัฒนาการสมวัยหรือเกินวัย ผู้ปกครองเด็กมีเวลาให้บุตรหลานมากขึ้น ได้พูดคุยและได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก การอ่านทำให้เกิดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งลักษณะของการอ่านใน

แต่ครอบครัวมีความแตกต่างกัน บางครอบครัว พ่อ แม่ บางครอบครัว เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้ำ อา บางครอบครัวก็ให้อ่านให้น้องฟัง ช่วงเวลาอ่านก็แตกต่างกัน บางคนชอบให้อ่านก่อนนอน บางคนตอนกลางวัน บางคนถ้าต้องการอ่านก็จะถือหนังสือมาให้ผู้ปกครองอ่านให้ฟัง

น้องน้ำหวาน : คุณยายทวดเป็นคนอ่านให้ฟังในตอนกลางวันและคุณแม่อ่านให้ฟังในตอนเย็นหลังเลิกงาน โดยจะอ่านให้ฟังทุกวันก่อนนอน ชอบทำเสียงเออออ ตามไปด้วยขณะพูด และจะชอบมากเวลาทำท่าทางไปด้วย และน้องน้ำหวานจะชอบมากเวลาเห็นหนังสือนิทาน จะร้องให้อ่านให้ฟังทุกที

จากผลที่ได้จากการอ่านเป็นที่น่าพอใจของผู้ปกครองเด็ก ทำให้ผู้ปกครองเด็กมีความกระตือรือร้นที่จะอ่านให้ลูก หลานฟัง มีการแลกเปลี่ยนหนังสือกัน บางครอบครัวหาซื้อหนังสือมาเพิ่ม เพื่อให้เด็กอ่านหนังสือหลายๆเล่ม ให้เด็กเรียนรู้มากขึ้น และผลที่ได้จากการอ่านนี้เกิดการพูดปากต่อปาก ทำให้หลายครอบครัวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ให้ความสนใจเรื่องการอ่านมากขึ้น จะเห็นได้จากการมาใช้บริการมุมหนังสือสำหรับเด็ก ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งนางโอกได้จัดไว้ บางครอบครัวก็มาขอยืมหนังสือไปอ่านให้ลูกฟัง และสิ่งที่ได้อีกอย่างที่ทีมวิจัยไม่คิดว่าจะเกิดขึ้น คือการส่งเสริมการอ่านไม่ใช่แค่ได้ประโยชน์เพียงกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น แต่ประโยชน์ยังส่งผลไปยัง พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็ก พี่ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย เพราะบุคคลเหล่านี้ต้องมาอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ทำให้เกิดทักษะของการอ่าน พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็ก พี่ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย ได้ฝึกอ่านไปด้วย เกิดการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก เรียกได้ว่าการสร้างนิสัยรักการอ่านให้ทั้งครอบครัวก็ได้ คือสิ่งที่ทีมวิจัยเกิดความรู้สึกภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง “การสร้างนิสัยรักการอ่านให้เด็กไม่ใช่เรื่องยาก แต่ขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่อย่างเราจะอยากทำหรือไม่ ”

2.2 บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการอ่าน

บทบาทของชุมชนเรื่องการอ่านยังให้การสนับสนุนน้อย นอกจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ที่ให้การสนับสนุน โดยการจัดมุม” มุมหนังสือสำหรับเด็ก” ไว้คอยให้บริการแก่ผู้ที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และเด็ก หรือบุคคลที่สนใจให้มาใช้บริการ จากการจัดให้มีมุมดังกล่าวพบว่า ผู้มารับบริการทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ได้ใช้เวลาที่นั่งคอยรับบริการอ่านหนังสือ ส่งเสริมให้คนได้อ่านหนังสือมากขึ้น พบว่าบางคนอ่านจบได้หลายหน้า บางคนก็อ่านได้แต่ไม่กี่บรรทัด แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สามารถส่งเสริมให้คนได้อ่านหนังสือ และในเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ก็สามารถมาใช้บริการมุมหนังสือสำหรับเด็กได้ เป็นการส่งเสริมและสร้างนิสัยรักการอ่าน และยังสร้างความคุ้นเคยระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเด็ก ให้ความร่วมมือในการรับบริการไม่กลัว เด็กมีพัฒนาการทางด้านปัญญาและอารมณ์ที่ดีขึ้น

ในหมู่บ้านมีการจัดทำมุมส่งเสริมการอ่านให้กับประชาชนทั่วไป ไม่ได้มุ่งเน้นการส่งเสริมการอ่านให้กับเด็กเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือพิมพ์ ทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าไปรับบริการนั้น

เป็นกลุ่มที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับข่าวสารเท่านั้น ไม่ได้มีหนังสือที่หลากหลายชนิด และก็สถานที่เหมาะสำหรับเสวนา พูดคุยกันในกลุ่มเล็ก ๆ

นอกจากนี้ยังมีสถานการศึกษา ได้จัดหลักสูตรให้ปราชญ์ชาวบ้านได้ไปเล่นนิทานให้เด็กฟัง ในโรงเรียน ซึ่งจะเป็นเด็กที่เข้ารับการศึกษาดังแต่ชั้นอนุบาล 1 อายุประมาณ 5 ปี ขึ้นไป

ในพื้นที่วิจัยของตำบลหนองหิน ได้มีโครงการรณรงค์การอ่านของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โสธรเขต 1 ซึ่งมีโรงเรียนบ้านหนองหิน รับผิดชอบ โครงการ มีจิตอาสาซึ่งเป็นนักเรียน ใช้เวลาว่างในช่วงปิดเทอมหมุนเวียนสลับกันอ่านหนังสือเล่นนิทานให้เด็กในชุมชนฟัง

จากการถอดบทเรียน พบว่าผู้ปกครองเด็กต้องการให้ชุมชนให้การสนับสนุนและส่งเสริมการอ่านมากขึ้น เช่น จัดให้มีที่อ่านหนังสือในชุมชนที่มีหนังสือที่หลากหลาย เหมาะสำหรับผู้ใหญ่ให้เลือก มีกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มเยาวชนเล่นนิทานให้เด็กฟัง และต้องการให้มีการจัดหนังสือให้มากขึ้น ให้เด็กที่ไม่ใช่กลุ่มที่ร่วมวิจัย สามารถยืมอ่านได้ ซึ่งการส่งเสริมการอ่านควรส่งเสริมทั้งชุมชน เปิดโอกาสให้เด็กที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงหนังสือมากขึ้น เด็กจะได้มีนิสัยรักการอ่านกันทั้งชุมชน

3. การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.1 กระบวนการในการส่งเสริมการอ่าน

ทีมวิจัยได้ใช้บทเรียนจากโครงการวิจัย “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” มาส่งเสริมให้ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ตามขั้นตอน ดังนี้

การจัดหาหนังสือสำหรับเด็ก ทีมได้แบ่งงบประมาณสำหรับแต่ละพื้นที่เท่าๆกัน ตำบลละ 15,000 บาท หลังจากนั้นทีมวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นคนไปเลือกซื้อหนังสือที่ร้านขายหนังสือแห่งหนึ่งในตัวจังหวัด สำหรับรายการหนังสือที่เลือกซื้อทีมเลือกจากการศึกษาจากโครงการ “ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง” จากคำแนะนำของพี่เลี้ยงงานวิจัย และจากประสบการณ์ตนเองส่วนหนึ่ง วิทยุตั้งครุฑและผู้ปกครองได้รับหนังสือไปครอบครัวละ 2 เล่ม

ทีมวิจัยทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วม โครงการถึงวิธีการอ่านหนังสือ การแลกเปลี่ยนหมุนเวียนหนังสือเดือนละครั้ง

ทีมวิจัยติดตามการอ่านหนังสือของวิทยุตั้งครุฑและผู้ปกครองในช่วงที่มารับบริการที่ รพ.สต.เป้าหมาย นอกจากนั้นยังติดตามในชุมชนด้วย โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1 ครั้ง

3.2 การมีส่วนร่วม

3.2.1) การสร้างทีมวิจัยในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน อสม. เป็นทีมวิจัย มีส่วนร่วมในการเชิญชวน คัดเลือก ผู้เข้าร่วมโครงการ ช่วยขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมการอ่านในชุมชน เช่น การติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้ลูกฟัง การแนะนำเทคนิควิธีการอ่านหนังสือ

รวมถึงการนำเสนอการดำเนินงานโครงการแก่ผู้นำอื่นๆ ในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนหมู่บ้านพื้นที่อื่น

3.2.1) ผู้ปกครองเด็กที่เข้าร่วมโครงการ ได้ส่งเสริมการอ่าน และมีการสังเกต เก็บข้อมูล พัฒนาการของเด็ก และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับทีมวิจัย พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการส่งเสริมการอ่านเพื่อขยายการดำเนินงานให้กว้างขวาง ครอบคลุม และ เด็กในพื้นที่ได้เข้าร่วมโครงการอย่างทั่วถึง

ผู้ปกครอง : “อยากให้มีหม่อมอ่านหนังสือในหมู่บ้าน”

“ยกมู่อ่านหนังสือจากโรงพยาบาลไปไว้ในหมู่บ้านได้ป่ะ”

“หนังสือก็หน้อยแท้ เฮพากันเฮ็ดผ้าป่าหนังสือบ่”

“นายกอบต.ขอหนังสือให้ลูกหลานเพิ่มแทน”

3.3 กระบวนการเรียนรู้และถอดบทเรียน

3.3.1) ทีมวิจัย ก่อนมีการดำเนินงานในพื้นที่ ได้มีการพูดคุย วางแผนกำหนดประเด็นในการเก็บข้อมูล และหลังจากลงไปดำเนินงานในพื้นที่ทุกครั้ง ทีมวิจัยได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนประเด็นที่ได้มาจากการถอดบทเรียนในพื้นที่เพื่อนำผลวิจัยมาวิเคราะห์และได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทางในการดำเนินงานขั้นต่อไป

3.3.2) กลุ่มตัวอย่าง กระบวนการในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการจัดเวทีให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกับทีมวิจัยได้ร่วมกันถอดบทเรียน กลุ่มตัวอย่างบางคนก็มาเฉพาะผู้ปกครอง บางคนก็นำเด็กมาด้วย นัดในแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะมาไม่ครบ บางคนติดธุระ มาไม่ได้ รูปแบบก็นั่งพื้นล้อมวงคุยกัน ด้วยบรรยากาศที่อบอุ่นสนุกสนานเป็นกันเอง บางทีขณะที่กำลังพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เด็กก็ร้องไห้ บางคนก็ร้องกวน บางคนก็คือ ผู้ปกครองก็ดูวิ่งตาม แต่ก็ยังเป็นบรรยากาศที่สามารถพูดคุยกันได้มีทั้งเสียงหัวเราะและเสียงร้องไห้ปนกัน ผู้ปกครองเด็กก็เต็มใจ สนใจกระตือรือร้นที่จะเล่า แลกเปลี่ยน

3.4 ตัวชี้วัดพัฒนาการเด็กจากการอ่านจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทีมวิจัยและชุมชน ได้มีการถอดบทเรียนจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม คือกลุ่มเด็ก 0 – 3 ปี และกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ ทำให้ทราบว่า การส่งเสริมการอ่านมีผลต่อพัฒนาการเด็ก ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดเป็นตัวชี้วัด ดังนี้

กลุ่มเด็ก 0 – 3 ปี

1) พัฒนาการด้านร่างกาย ตัวชี้วัดถึงการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของเด็ก ได้แก่ การประสานสัมพันธ์ของการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก สามารถหยิบหนังสือเองได้ เปิดหนังสือทางด้านสายตาเด็กมองตามเวลาได้ยืนเสียง

น้องเนส(อายุ 1 ปี 2 เดือน) : สามารถดักอาหารเข้าปากและป้อนคนอื่นได้ โดยหกเล็กน้อย
เกณฑ์มาตรฐานเด็กสามารถทำได้เมื่อ อายุ 1 ปี ครึ่ง

น้องโตเกียว (อายุ 1 ปี 2 เดือน) : สามารถหยิบจับ เปิดหนังสือได้ที่ละหน้า เกณฑ์มาตรฐาน เด็กสามารถทำได้เมื่อ อายุ 1 ปี ครึ่ง

น้องบู๊ (อายุ 1 ปี) : สามารถเดินได้ตอนอายุ 9 เดือน เกณฑ์มาตรฐานเด็กสามารถทำได้ เมื่อ อายุ 13 – 15 เดือน

2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ ตัวชี้วัดถึงการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ของเด็ก ได้แก่ อารมณ์ ร่าเริงเวลาได้อ่านหนังสือเล่มที่ชอบ หว่งเห่นและแสดงความเป็นเจ้าของหนังสือของตนเอง รู้จักการ รอคอยเพื่อจะได้ฟังการเล่านิทานอยากผู้ปกครอง

น้องกาฬิ : มีอารมณ์ร่าเริงกว่าพี่ชาย เข้ากับคนได้ง่าย สามารถเล่นกับเพื่อนได้ดี ไม่ทำร้าย เพื่อน

น้องไบเตย : จะแสดงท่าทีดีใจ กระตือรือร้นเมื่อจะได้อ่านหนังสือ

น้องต้นข้าว : แม่เป็นคนอ่านนิทานให้ลูกฟังเอง ส่วนใหญ่จะอ่านให้ฟังก่อนนอน อ่านให้ ฟัง 2 วัน/ครั้ง เวลาเล่านิทานลูกจะชอบมาก และจะดีใจทุกครั้งที่ได้ฟังนิทาน โดยปกติ น้องต้นข้าว เป็นคนร่าเริง ชอบร้องเพลง และทำท่าทางประกอบเพลง ให้แม่ดูเป็นประจำ

เด็กบางคนมีอารมณ์ จินตนาการตามละครหรือเนื้อเรื่องในหนังสือ

น้องไบตอง : ที่บ้านน้องไบตองเลี้ยงแมว ไม่ค่อยสนใจแมว แต่พอได้อ่านนิทานเรื่องแมว สามขา เกิดความรักแมวให้ความเอ็นดูแมวมากขึ้น

น้องน็อต : แด่ก่อนเป็นคนอารมณ์หงุดหงิด งอแง กรี๊ดร้องเสียงดัง พอได้อ่านนิทานเรื่อง ตีตตี๊ซี้แย ก็เปลี่ยนพฤติกรรม ไม่งอแง อารมณ์ดีขึ้น

3) พัฒนาการด้านสังคม ตัวชี้วัดถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมของเด็ก ได้แก่ การมี ความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยเฉพาะเด็กที่เข้าร่วม โครงการ รู้จักเพื่อแผ่วเวลาแลกเปลี่ยนหนังสือกัน เด็ก เข้าใจและยอมให้แลกเปลี่ยนหนังสือเล่มที่ตัวเองรักเมื่อผู้ปกครองชี้แจงเหตุผลให้ฟัง และมีทักษะใน การช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันตามแบบอย่างในหนังสือที่ผู้ปกครองอ่านให้ฟัง เช่น การทำ ความสะอาดและการแต่งกาย ตลอดจนการหัดควบคุมขับถ่าย

น้องโบ๊ท : ก่อนเข้าร่วมโครงการเมื่อมารับบริการที่รพ.สต. จะไม่ให้ความร่วมมือในการ ตรวจ จะร้องไห้ งอแง หลังจากเด็กเข้าร่วมโครงการ อ่านหนังสือ เด็กเข้าหาคนอื่นมากขึ้น ยอมให้ ตรวจ ไม่กลัวเจ้าหน้าที่ หลังจากนั้นก็วิ่งไปมุนหนังสือ

น้องนิวตัน : เมื่อได้อ่านหนังสือเรื่องหมูแบ่งปัน จะชอบเล่นกับเพื่อน ไม่หวงของ แบ่งปันให้ เพื่อน

น้องไอติม : น้องไอติมไม่ชอบสระผม ไม่ชอบอาบน้ำ แต่พออ่านหนังสือนิทานเรื่อง กุ้งกิ้ง หัวเหม็นก็ทำให้น้อง ไอติมอยากอาบน้ำ สระผมให้ตัวหอมๆ ผมหอมๆ ไม่อยากหัวเหม็นเหมือนกุ้งกิ้ง

น้องพีพี : แต่ก่อนไม่ชอบแปรงฟัน เมื่อได้อ่านนิทานเรื่องแม่เจ้าหนูปวดฟัน ก็ทำให้สามารถแปรงฟันได้เอง

4) พัฒนาการด้านสติปัญญาและภาษา ตัวชี้วัดถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา ได้แก่ เด็กมีสมาธิ ตั้งใจฟังและโต้ตอบ จดจ่ออยู่กับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือเรื่องราวที่กำลังฟังได้ ติดต่อกันเป็นระยะเวลานานยิ่งขึ้น มีความจำดีขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็น มีจินตนาการ เช่น การแสดงท่าทางประกอบบทบาท รวมถึงศักยภาพการอ่านของเด็กเพิ่มขึ้น

ส่วนด้านภาษา เด็กพูดเก่งขึ้น รู้จักเชื่อมโยงเรื่องราวในหนังสือกับตัวเอง มีการสนทนาตอบโต้ ชอบร้องเพลง

น้องไอซ์ : ฉลาด ชอบฟัง ชอบถาม เวลาอ่านหนังสือให้ฟัง จะไม่วอกแวก มีสมาธิในการฟัง มีความจำที่ดี เวลาพ่อแม่หาของไม่เจอ น้องไอซ์สามารถจำได้ว่าของชิ้นนั้นอยู่ไหน และหามาได้ สามารถจำเนื้อเรื่องในนิทานที่อ่านทุกวันได้ พูดตามได้

น้องโฟโต้ : พัฒนาการแตกต่างจากพี่มาก พูดรู้เรื่อง สนใจ มีสมาธิมีความตั้งใจฟัง เวลาอ่านหนังสือ เปรียบเทียบกับพี่แล้ว จะไม่สนใจ พูดไม่รู้เรื่อง ไม่มีสมาธิ

น้องโดนัท : มีความจำดี มีสมาธิ พูดเก่ง พูดเป็นประโยคมีความหมาย ท่องจำได้ดี และมักจะพูดให้พี่ชายว่า “พีน็อตไม่อ่านหนังสือ สอบไม่ได้หรือต้องอ่านหนังสือจึงจะฉลาด”

หญิงตั้งครรภ์

จากการอ่านหนังสือของหญิงตั้งครรภ์ ที่อ่านหนังสือให้ลูกในครรภ์ฟัง ทำให้จิตใจผ่อนคลาย อารมณ์ดีขึ้น คลายเครียด สุขภาพจิตดี มีสมาธิขึ้น ส่งผลในด้านอารมณ์ ในเวลาที่แม่อ่านหนังสือจะมีสมาธิผ่อนคลาย ส่งผลให้ลูกในครรภ์ มีปฏิกิริยาตอบสนอง คืบบอยขึ้น แต่ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า ปฏิกิริยาของเด็กมาจากการอ่านโดยตรงหรือไม่ แต่ที่มวิจัยคิดว่า ในขณะที่แม่อ่านหนังสือจะรู้สึกผ่อนคลาย มีสมาธิ ในขณะที่อ่าน แต่จากการติดตามหญิงตั้งครรภ์ที่อ่านหนังสือให้ลูกฟังจนถึงคลอดพบว่า เด็กที่คลอดออกมาเป็นเด็กที่อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่อแง เลี้ยงง่าย

แม่พรทิพย์ : ครรภ์แรก อ่านหนังสือให้ลูกฟังตั้งแต่รู้ว่าตั้งครรภ์ หนังสือที่อ่านเป็นหนังสือที่หลากหลายไม่เน้นหนังสือนิทาน พบว่า เมื่ออ่านให้ลูกฟัง ลูกจะคืบทุกครั้ง และสังเกตว่าเมื่อตัวเองอ่านตัวเองจะมีสมาธิจดจ่ออยู่กับหนังสือ รู้สึกผ่อนคลาย จนคลอดออกมา พบว่าลูก จะเลี้ยงง่ายไม่อ่ของอแง

แม่นองค์ : ตั้งครรภ์ที่สาม หลังจากแท้ง สูญเสียลูกคนที่สอง จึงให้ความสำคัญในการดูแลลูกตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ มีเวลาในการอ่านหนังสือให้ลูกฟัง ตั้งแต่ตั้งครรภ์ได้ 3 เดือน โดยอ่านทุกวัน สม่ำเสมอ หลังจากนั้น พบว่า แม่ได้รับความรู้จากหนังสือที่อ่าน มีทักษะในการอ่านหนังสือมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือ มีสมาธิ รู้สึกผ่อนคลาย อารมณ์ดี เวลาอ่านหนังสือลูกในท้องมีปฏิกิริยาตอบสนองโดยการดิ้นตามจังหวะน้ำเสียงที่แม่อ่าน

จากการศึกษาของทีมวิจัย พบว่า การส่งเสริมการอ่านส่งผลต่อหญิงมีครรภ์ โดยตรง ทั้งใน ด้านอารมณ์ มีสมาธิ ผ่อนคลาย สำหรับผลต่อลูกในครรภ์นั้น ยังไม่สามารถวัดได้อย่างชัดเจน เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านระยะเวลาในการเก็บข้อมูล แต่เชื่อว่า จะส่งผลให้แม่มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน มีทักษะด้านการอ่าน ซึ่งจะทำให้แม่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กอย่างต่อเนื่องต่อไป

4.ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการส่งเสริมการอ่าน

4.1 ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการอ่านหนังสือ ผู้ปกครองที่ได้เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการเด็กเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการส่งเสริมการอ่านนอกจากจะเป็นการส่งเสริมจะพัฒนาการเด็กแล้ว การส่งเสริมการอ่านไม่ใช่แค่ได้ประโยชน์เพียงกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น แต่ประโยชน์ยังส่งผลไปยัง พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็ก พี่ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย เพราะบุคคลเหล่านี้ต้องมาอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ทำให้เกิดทักษะของการอ่าน พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็ก พี่ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย ได้ฝึกอ่านไปด้วย เกิดการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก เรียกได้ว่าการสร้างนิสัยรักการอ่านให้ทั้งครอบครัวก็ว่าได้ คือสิ่งที่ทีมวิจัยเกิดความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

คุณพ่อชั้นหมาก : จากการเข้าร่วมโครงการ ทำให้รู้ว่าการอ่านหนังสือมีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ และสามารถประเมินพัฒนาการลูกได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน

แม่हनอก : แต่ก่อนอ่านหนังสือออกเสียงไม่มีเสียงสูงต่ำ แต่พอได้เข้าร่วมโครงการก็ได้รู้จักทักษะการอ่านหนังสือที่น่าสนใจ โดยการมีเสียงสูงต่ำ มีการแสดงท่าทางประกอบ ทำให้เด็กสนใจและชอบที่จะฟังนิทานมากขึ้น

4.2 ทัศนคติต่อการอ่านหนังสือ ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น เห็นจากผู้ปกครองบางคนถึงแม้จะต้องมีภารกิจในการประกอบอาชีพก็พยายามแบ่งเวลาให้กับการอ่านหนังสือให้ลูกฟัง อีกทั้งผู้ปกครองเด็กต้องการให้ชุมชนให้การสนับสนุนและส่งเสริมการอ่านมากขึ้น เช่นจัดให้มีที่อ่านหนังสือในชุมชน มีกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มเยาวชนเล่านิทานให้เด็กฟัง และต้องการให้มีการจัดหนังสือให้มากขึ้น ให้เด็กที่ไม่ใช่กลุ่มที่ร่วมวิจัย สามารถมาขยืมอ่านได้

แม่มะลิ : ชอบโครงการนี้ ทำให้ลูกฉลาดขึ้น ตนเองก็อ่านหนังสือได้คล่องขึ้น ได้รับความรู้เกล็ดเล็กเกล็ดน้อยจากการอ่านหนังสือ ผูกพัน ใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น แม่มีอารมณ์ดีขึ้น

แม่พลอย : โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี ได้รู้ว่าการอ่านหนังสือให้ลูกฟังทำให้ลูกฉลาดอารมณ์ดีจริง ทำให้ตนรู้จักที่จะเลือกหนังสือให้ลูกอ่าน มีส่วนทำให้ตัวเองผ่อนคลาย สนุก คลายเครียด นอนหลับพักผ่อนได้ดีหลังจากอ่านหนังสือก่อนนอน โดยไม่ต้องฟังยานอนหลับเหมือนแต่ก่อน

แม้ว่าตรี : โครงการนี้ถือเป็นโครงการที่มีประโยชน์ นอกจากจะส่งเสริมพัฒนาการลูกในด้านต่างๆ แล้ว ยังเป็นสื่อในการสร้างสัมพันธ์ภายในครอบครัวมากยิ่งขึ้น เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือนิทานมากขึ้น แต่ก่อนไม่เคยคิดที่จะอ่านให้ลูกฟังเลย แต่พอเห็นผลที่เกิดขึ้นตามมา ก็ทำให้มีความคิดที่จะอ่านหนังสือให้ลูกฟังตลอดไป

ยายแดง : โครงการนี้ทำให้หลานมีการสังเกต และเข้าใจว่าคำที่ยายพูดคือตัวละครอะไรในหนังสือทำให้หลานเป็นคนสนุกสนาน ชอบที่มีโครงการนี้เพราะถือว่าการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และมีการส่งเสริมพัฒนาการทางคำสนทนาและสติปัญญา

5. ตัวชี้วัดด้านพัฒนาการเด็กจากการอ่านแบบมีส่วนร่วม

เกิดขึ้นได้ ถ้าใส่ใจ... อ่านหนังสือให้ลูกฟัง

จากการศึกษาของทีมวิจัย ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการเด็กที่เกิดจากการส่งเสริมการอ่าน โดยมีพัฒนาการที่ดีด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา แต่การเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการเด็กที่เกิดจากการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาเป็นตัวชี้วัดที่เห็นได้ชัดเจน เด่นชัด ได้แก่ พัฒนาการด้านสติปัญญา โดยสังเกตจาก ความสามารถในการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ หรือที่เรียกว่า เด็กเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาดี มักจะแสดงออกด้วยการกระทำ การเล่น การพูด ซึ่งตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กที่เกิดจากการอ่านด้านสติปัญญาสามารถแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1 ความจำ

: มีความจำดี สามารถพูดตามเรื่องราวในหนังสือนิทานได้ เห็นรูปหรือหนังสือหน้าที่เคยอ่านเป็นประจำแล้วสามารถท่องคำหรือเล่าเรื่องในหนังสือนิทานได้ สามารถบอกชื่อตัวละครในหนังสือได้ ต่อคำคล้องจองในหนังสือที่เคยอ่านได้ สามารถหาของที่วางหรือเก็บไว้ได้เจอ

2. สมาธิ

: มีสมาธิ มีความตั้งใจ อยู่หนึ่ง ไม่หนีไปไหน ตั้งใจฟังนิทานได้เป็นเวลานาน ทำกิจกรรมตามคำสั่งได้จนสำเร็จ เช่น ต่อจิ๊กซอว์ 6 ชิ้น ค่อยบล็อก

3. การสื่อสาร และภาษา

: พูดเก่ง พูดรู้เรื่อง สื่อสารรู้เรื่อง พูดต่อเป็นประโยคมีความหมาย ได้ตอบกับผู้ใหญ่ได้รู้เรื่อง

: เข้าใจเหตุและผล เวลาบอกแล้วเชื่อฟัง เช่น อย่าทำ.....เพราะ.....

: เลียนแบบ ทำตามพฤติกรรมของผู้ใหญ่ได้ เช่น การแสดงท่าทาง เลียนแบบคำพูด เลียนแบบตัวละครในหนังสือที่อ่าน เช่น การแปรงฟัน การอาบน้ำ สระผม มารยาท การเก็บของให้เป็นระเบียบ

แตกต่างแน่..... แต่อ่านกับไม่อ่าน

จากการศึกษาเปรียบเทียบของทิมวิจัยระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการส่งเสริมการอ่านและกลุ่มเปรียบเทียบที่มีคุณลักษณะพื้นฐาน ใกล้เคียงกัน โดยแบ่งการเปรียบเทียบเป็น 2 ลักษณะคือ

1. เปรียบเทียบระหว่างเด็กที่มีอายุใกล้เคียงกันแต่คนละครอบครัว จำนวน 15 ราย
2. เปรียบเทียบเด็กในครอบครัวเดียวกัน แต่เปรียบเทียบย้อนหลังในช่วงอายุเดียวกัน

จำนวน 1 ราย

เมื่อนำตัวชี้วัดที่ได้จากการพัฒนาไปประเมินเด็กกลุ่มเปรียบเทียบทั้งสามพื้นที่ได้แก่ คำบล เชื่องคำ คำบลหนองหิน คำบลทุ่งนางโกล รวมทั้งหมดจำนวน 30 ราย พบว่า มีความแตกต่าง ด้านพัฒนาการตามตัวชี้วัด จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองกลุ่มเปรียบเทียบพบว่า

1. ความจำ กลุ่มเปรียบเทียบมีความแตกต่าง กับกลุ่มตัวอย่าง จากการที่ผู้ปกครองสังเกตพฤติกรรมลูก

แม่น้องไอซ์ : มีความจำที่ดี เวลาพ่อแม่หาของไม่เจอ น้องไอซ์สามารถจำได้ว่าของชิ้นนั้นอยู่ไหน และหามาได้ ซึ่งเปรียบเทียบกับพี่สาวตอนอายุเท่ากัน แล้วมีความแตกต่างมาก

ยายน้องโดนัท : มีความจำดี ท่องจำได้ดี ท่องจำ ก.ไก่ ได้ตอนอายุ 1 ปี แต่ข้างบ้านอายุเท่ากันยังท่องไม่ได้

2. สมารถ กลุ่มเปรียบเทียบมีความแตกต่าง กับกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเปรียบเทียบส่วนใหญ่สมารถสั้น ไม่มีสมารถจดจำสิ่งที่ทำ ไม่สามารถทำกิจกรรมที่กำหนดให้จนสำเร็จ

น้องโฟโต้ : พัฒนาการแตกต่างจากพี่มาก พูดยังไม่รู้เรื่อง สนใจ มีสมารถมีความตั้งใจฟัง เวลาอ่านหนังสือ เปรียบเทียบกับพี่แล้ว จะไม่สนใจ พูดไม่รู้เรื่อง ไม่มีสมารถ

3. การสื่อสารและภาษา กลุ่มเปรียบเทียบมีความแตกต่าง กับกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเปรียบเทียบจะสื่อสารและพูดคุยได้ประโยคสั้นๆ เริ่มพูดได้ช้า พูดตอบโต้กับผู้ใหญ่ได้น้อย ไม่กล้าแสดงออก

น้องแฟร์ : น้องแฟร์ชอบอ่านหนังสือนิทานมาก จำได้ทุกเรื่อง และชอบทำท่าทางประกอบนิทาน รู้สึกว่าจากการที่ได้่านนิทานรู้สึกว่ น้องแฟร์พัฒนาการด้านภาษามาก พูดเก่ง พูดคุยรู้เรื่อง เริ่มพูดได้เร็ว เปรียบเทียบกับพี่ชายแล้ว พี่ชายเริ่มพูดได้ช้ากว่า แล้วก็พูดไม่ค่อยรู้เรื่อง

น้องจิม : น้องจิมเป็นคนชอบฟังนิทานมากเวลาเห็นหนังสือนิทานหรือหนังสืออะไรก็ตามจะดึงมือข้และร้องให้อ่านให้ฟัง หนังสือนิทานที่ได้ไปน้องจิมจะพูดไปด้วยและตอบประโยคได้ ชอบทำท่าทางประกอบนิทานไปด้วย หนังสือบอกว่านกบิน ก็จะทำท่าทางนกบินไปด้วย เป็นคนชอบแสดงออก ชอบร้องเพลง เด็กในวัยเดียวกันจะไม่เก่งเหมือนน้องจิม จะพูดไม่เก่ง ไม่กล้าแสดงออก ขี้อาย

6. บทเรียนที่ได้จากการดำเนินการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยหลักซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคลากรด้านสาธารณสุข และทีมวิจัยในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน แบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

รู้จริงจากการลงมือปฏิบัติ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยหลักส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งทุกคนเป็นมือใหม่ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ จึงไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร พอดำเนินงานมาได้สักระยะก็ไม่ว่าจะไปต่ออย่างไร การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นบทเรียนให้กับทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมากยิ่งขึ้นจากการศึกษาในตำราซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการได้ลงปฏิบัติจริง

ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการออกแบบการเก็บข้อมูลร่วมกันระหว่างทีมวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทีมวิจัยในชุมชน และชาวบ้าน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล อีกทั้งชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีการวัดการเปลี่ยนแปลงหรือพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าลูกหลานมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากการที่พวกเขาได้ส่งเสริมการอ่าน

งานใหม่..... ทีมเดิม

เป็นครั้งแรกที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มีโอกาสทำงานที่ไม่ใช่งานสาธารณสุข ไม่ใช่งานในหน้าที่ เป็นการทำงานที่ไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ และเป็นการทำงานกับทีมวิจัยชุมชน ซึ่งไม่มีรูปแบบตายตัวเหมือนงานประจำที่เราเคยทำ ในบางครั้งค้นหารูปแบบที่เหมาะสมได้บ้างงาน และทีมวิจัยที่ทำงานก็ได้ลงทำงานในพื้นที่ชุมชนที่ตนเองรับผิดชอบ มีความรู้ คู่กันเคย กับบริบทชุมชน และกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้หลากหลาย และเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

กระบวนการวิจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านการส่งเสริมการอ่านในชุมชน

จากกระบวนการวิจัย ผู้ปกครองต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องสังเกตพัฒนาการลูก ต้องเข้าประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน และเปลี่ยนหนังสือ ส่วนใหญ่ทำด้วยใจ มีความกระตือรือร้นที่จะอ่านให้ลูก หลานฟัง บางครอบครัวหาซื้อหนังสือมาเพิ่ม เพื่อให้เด็กอ่านหนังสือหลายๆ เล่ม ให้เด็กเรียนรู้มากขึ้น และผลที่ได้จากการอ่านนี้เกิดการพูดปากต่อปาก ทำให้หลายครอบครัวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ให้ความสนใจเรื่องการอ่านมากขึ้น จะเห็นได้จาก มีการมาใช้บริการมูมน้อยนักร้อง ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งนางโกลได้จัดไว้ บางครอบครัวก็มาขอยืมหนังสือไปอ่านให้ลูกฟัง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน สังคมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก 2) เพื่อศึกษาบริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่มีผลต่อการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบล กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปี พร้อมผู้ปกครองจำนวน 60 คน และหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป จำนวน 10 คน

ผลการดำเนินงานวิจัยสามารถสรุปตามประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. บทเรียนนักวิจัย
3. ปัญหาอุปสรรค
4. ข้อเสนอแนะ

1. ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

เสนอตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1 การส่งเสริมพัฒนาการเด็กสิ่งที่สำคัญที่สุดต้องเริ่มที่ครอบครัว ถ้าครอบครัวใดมีการส่งเสริมมาแต่อดีต ครอบครัวนั้นก็จะมีการส่งต่อกันมาอย่างลูกหลานรุ่นหลัง ให้มีกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กเกิดขึ้นในครอบครัวนั้น โดยเฉพาะครอบครัวชาย การส่งเสริมพัฒนาการเด็กจะทั้งแบบการใช้ความเชื่อในอดีต และใช้ความรู้สมัยใหม่ ผสมผสานกัน นอกจากลักษณะของครอบครัวแล้ว ปัจจัยที่จะเอื้อให้แต่ละครอบครัวให้ความสำคัญและส่งเสริมพัฒนาการเด็กในครอบครัว ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ ความรู้ และทัศนคติของผู้ปกครอง

บทบาทชุมชนและสังคมต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กนั้น ปัจจุบันก็ต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมปัจจุบัน ซึ่งการเริ่มต้นส่งเสริมในระดับครอบครัวให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กคงจะเป็นจุดเริ่มที่จะส่งผลให้ชุมชน และสังคมเห็นความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในอนาคต

1.2 ก่อนที่จะมีการดำเนินงานโครงการนี้ บางครอบครัวได้มีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาไม่น้อยต่างกันตามบริบทครอบครัว แต่ส่วนใหญ่จะยังไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการอ่าน

เพราะคิดว่า การอ่าน ไม่มีผลต่อพัฒนาการเด็ก การส่งเสริมการอ่านเป็นหน้าที่ของครู ในโรงเรียน หลังจากได้เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครองได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมตลอดโครงการ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จึงเห็นความสำคัญ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือ จึงได้ส่งเสริมการอ่านหนังสือ ให้เด็กฟัง และได้ขยายไปสู่ครอบครัวอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ

บทบาทของชุมชนและสังคมต่อการส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ศึกษาทั้งสามพื้นที่ ยังไม่ เห็นภาพที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ยังเป็นการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล โรงเรียน สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) แม้แต่ องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ ในท้องถิ่นก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการ ส่งเสริมการอ่านในชุมชน

ถึงแม้ว่าการส่งเสริมการอ่านหนังสือในชุมชนในปัจจุบันจะเริ่มมาจากหน่วยงานราชการ แต่ผลที่เกิดขึ้นก็เป็นจุดเริ่มต้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญและเริ่มเข้ามา มีบทบาทในการส่งเสริมการ อ่านในชุมชน เช่นการสร้างมุมหนังสือในชุมชน มีจิตอาสาอ่านหนังสือให้เด็กฟังในชุมชน

1.3 การพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็ก จากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากกระบวนการวิจัย ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด โดยชุมชนได้มี โอกาสได้เรียนรู้และร่วมปฏิบัติจริงด้วยตัวเอง เห็นการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการของเด็กที่เกิดจาก กิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง สามารถถ่ายทอด เรื่องราวแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายต่อชุมชนอื่น และอยากจะปฏิบัติต่อไปให้ยั่งยืนต่อเนื่องโดยชุมชน เอง

ทีมวิจัย พบว่า การส่งเสริมการอ่านมีผลต่อพัฒนาการเด็กจริง แต่พัฒนาการเด็กที่เกิดจาก การส่งเสริมการอ่านที่เห็นได้เด่นชัด ได้แก่ พัฒนาการด้านสติปัญญา ตัวชี้วัดที่จะสามารถนำไป ประเมินพัฒนาการเด็กจากการส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ ความจำที่ดี มีสมาธิมากขึ้น มีทักษะการ สื่อสารและการสื่อสารภาษาที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ นรรธฐิยา ผลขาวและคณะ(2552) ได้ทำการ วิจัยเรื่องชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ในกลุ่มเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี พบว่าการอ่านหนังสือให้เด็ก ฟังมีผลด้านความจำ เด็กจะมีความจำเรื่องราวทำทางทำนอง คำคล้องจอง จำการเล่าเรื่องราวใน หนังสือได้

2. บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของทีมวิจัยและชุมชน เกิดการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน จนเกิดการพัฒนาศักยภาพด้านพัฒนาการเด็กจากการอ่าน ทำให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญ

ของการอ่านมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะส่งเสริมการอ่านเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อไปอย่างยั่งยืน

2. จากการถอดบทเรียนทำให้ทีมวิจัยได้รู้ถึงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน

เกิดการเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ บูรณาการร่วมกันในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

3. ตัวชี้วัดที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ทีมวิจัยสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สนับสนุนให้ผู้ปกครองส่งเสริมและประเมินพัฒนาการเด็กตามวัย

4. วิธีการเก็บข้อมูลถอดบทเรียน โดยการเข้ากลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทีมวิจัยพบว่า บางครั้งได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่กล้าแสดงออก เลียนแบบคำพูดจากคนอื่น จึงได้ร่วมกันปรับกระบวนการในการเก็บข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ในขณะที่ออกติดตามเยี่ยมบ้าน

3. ปัญหาอุปสรรค

1. การสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากบันทึกของทีมวิจัย ยังขาดทักษะในการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ที่ความและสร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2. ผู้ปกครองเด็กบางคนเป็นผู้สูงอายุ ทำให้การเก็บข้อมูล การบันทึกการเปลี่ยนแปลงของเด็กได้ไม่ครบถ้วน

4. ข้อเสนอแนะ

1. นำตัวชี้วัดที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประเมินกับเด็กกลุ่มเป้าหมาย โดยมีระยะเวลาที่มากกว่าหนึ่งปีเพื่อให้เกิดความชัดเจนของพัฒนาการที่เกิดจากการอ่านหนังสือ

2. นำตัวชี้วัดที่ได้ไปบูรณาการเพิ่มกับตัวชี้วัดเดิมของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

บรรณานุกรม

- กิตติพงศ์ มาเกษม. พัฒนาการทางภาษากับทักษะการอ่าน www.thai-dbp.org
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือวิทยากร โรงเรียนพ่อแม่สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข.
- กุมภาพันธ์ 2547. :<http://www.student.chula.ac.th/~47445269/webpage/music3.htm>
- ชุมจิรา เลาบุตร. ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในมุมหนังสือที่มีต่อพฤติกรรมการใช้หนังสือที่ถูกต้องของเด็กปฐมวัย. ปรินญานันท์กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- ณิชภัทร ใจคำ. การสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่าน นิทานภาคเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปงพัฒนาวิทยาคม อำเภอปง จังหวัดพะเยา. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.
- นรรธฐิยา ผลขาว และคณะ. โครงการชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง. รายงานการวิจัย ชโสธร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552
- ประภัสสร ปิ่นสวน. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าแบบอิสระ (ประถมศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- ไพบรมา จำปาทอง. การส่งเสริมการอ่านของครอบครัวให้แก่เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2537.
- แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน. 2553. วันที่สืบค้นข้อมูล ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔, เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/partner/knownsss/17749>
- เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ . การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2546
- วิชา วิมลถนอม. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและทัศนคติของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่าน กับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นอนุบาล. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2530.
- สายพิน อัครปัทมานนท์. โครงการทบทวนความรู้เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับประเมินมาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก. เครือข่ายวิจัยสุขภาพ, 2550

ศิริวัลย์ เรืองสุรัตน์. การศึกษาความก้าวหน้า และการยอมรับในงานด้านนิทานในชีวิตเด็กไทย.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551

สุปราณี ประคำผอง. ผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีความรักการอ่านโดย

ผู้ปกครอง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). 2554. วันที่สืบค้นข้อมูล ๑๕ มิถุนายน

๒๕๕๔, เข้าถึงได้จาก <http://thaikid.in.th/book/6>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัย

(0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการ

เรียนรู้, 2550

สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. อนามัย 49 พัฒนาการเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2549

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. คู่มือการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี. กรุงเทพฯ :

สำนักงานเลขาธิการ, 2548.

ภาคผนวก

รายชื่อวิทย

โครงการการพัฒนาตัวชี้วัดด้านพัฒนาการของเด็กจากการอ่าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทีมวิจัย

1. นางพรพิไล วรรณสัมพัศ	หัวหน้าโครงการ
2. นางสมกิจ ลากวงษ์	ทีมวิจัย
3. นางอุดมลักษณ์ พันธุ์เลิศ	ทีมวิจัย
4. นางชญญ์รัส สุนทรา	ทีมวิจัย
5. นางแคทริยา บุญทศ	ทีมวิจัย
6. นางสาวดวงพร สิริจันทร์	ทีมวิจัย
7. นางณัฐพร บุญบรรลุ	ทีมวิจัย
8. นางรุ่งลัดดา ไพโรใหม่	ทีมวิจัย
9. นางเกสร แสนจันทร์	ทีมวิจัย
10. นางชญานิ ปรีกษาการ	ทีมวิจัย
11. นางญาดา นูตาชัย	ทีมวิจัย
12. นางทองสุข แก้วทอง	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการ

นายชำนาญ บาลย์ สาธารณสุขอำเภอเมืองยโสธร